

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימות"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עלית
ארץ ישראל

גליון מספר 412

הוציאה ע"י בנים הנה"ג
הר"ר אברהם אליעזר מרקביץ שליט"א לונדון

לע"נ הר"ר צבי בחר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, א אלול התשע"א.

מסכת חולין דף סו – דף עב

דף סו ע"א

א) גמ', במאי קמיפלגי תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל. כתב הרא"ש (סימן סו), דתנא דבי רב אין מצריך שיהא שמו חגב, ולהלכה קיימא לן כתנא דבי רבי ישמעאל כיון דמתניתין אתיא כותיה, דתנא דמתניתין לא מצריך אין ראשו ארוך. ועל כן אין לאכול חגב אפילו בסימנין, אלא במסורת ששמו חגב. וכתב המהרש"א לעיל (סה.), דלתנא דבי רב נמי כל המינים שהותרו נקראו חגב, וכדוהוכיחו התוס' לעיל (סה.). ד"ה רבי יוסי, מדלא אמרינן הכא, דאיכא בינייהו אי בעינן שמו חגב. ומה שהוצרך הרא"ש לפסוק כרבי ישמעאל, היינו דאפילו אם נפרש שיש מהמינים הכתובים שאין שמן חגב ולפי זה לתנא דבי רב שרי, מכל מקום הלכתא כרבי ישמעאל. אמנם המהרש"ל (שם) פירש, דלרא"ש לא קאמר איכא בינייהו חגב, משום דשמא תנא דבי רב בלא יתור דחגב נמי מצריך שיהא שמו חגב ככל המינים הכתובים בקרא. והמהר"ם שי"ף כתב, דברבי המהרש"ל צריכין עיון.

ב) גמ', ומרבי דדמי ליה משני צדדים. ביאר רבינו גרשום דחד צד היינו ארבע סימנין, והצד השני היינו שאין ראשו ארוך. וכן ביאר המהרש"א. [ולפי זה, אינו ביאור של דרשת הכלל ופרט, דהא מודה רבי ישמעאל דבעינן כעין הפרט שאין ראשו ארוך, אלא הכונה, דלתנא קמא לא ילפינן מסלעם לרבויהי, כיון דאיצטרך לגופיה, ולרבי ישמעאל ילפינן מכח סלעם דמייתרי, דסגי בדמי ליה בחד צד, דהיינו ד' סימנים. וברש"י ד"ה דלאו וד"ה כל לכאורה נראה דלא גריס "ומרבי דדמי ליה משני צדדין". וכן ברבי ישמעאל לא גריס "בחד צד". (א.ג.).]

ג) גמ', השתא דכתיב סלעם לרבויהי ראשו ארוך אימא לירבי נמי כל דהו. ביאר המהר"ם שו"ף, דכיון דחזינן דמי"סלעם" מרבי שראשו ארוך נדרוש נמי ד"חגב" לא אתי להחמיר דבעינן נמי שמו חגב, אלא להקל, שאף שאין בו כל הסימנין, סגי במה ששמו חגב.

ד) [רש"י ד"ה כל דהו, ואפילו לא דמו ליה אלא בחד סימן. לכאורה צריך ביאור, איך אפשר דסגי באחד הא בקרא קמא כתיב "מכל שרץ העוף ההולך על ארבע אשר לו כרעים ממעל לרגליו", וחזינן להדיא דבעי ב' סמנים ארבע רגלים וקרצולים].

ה) רש"י ד"ה ומר, בתוה"ד, וחגבים הללו אין טעונים שחיטה שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב וכו' בהלכות גדולות. והרשב"א בתורת הבית (בית שני שער ה) כתב, דאין צריכים שחיטה כיון דלא כתיב בהו שחיטה, והא דהוצרכו לעיל (כו:): למילף דדגים אין צריכים שחיטה, היינו משום דסלקא דעתין לאקשינהו לבהמה ועוף. והוסיף דהילפותא שכתב רש"י בשם הבה"ג, הוי כעין אסמכתא. אמנם הבה"ג (סימן ס בסופו, עמוד תריח) הקשה, אמאי לא נקיש חגבים לבהמה ועוף מהאי קרא ד"ולכל נפש השורצת", ועלה תירץ, דדגים ילפינן [לעיל (כו:)] מדכתיב "יאסף להם" דאין צריכים שחיטה, וחגבים בתר דגים כתיבי. והרמב"ם (בפ"א משחיטה ה"ג) כתב, דחגבים אין צריכים שחיטה, מדכתיב (ישעיה לג, ד) "אוסף החסיל" באסיפה לבהה. והרשב"א (שם) תמה, דהא לעיל (כו:): אמרינן דהיכא דכתיב אסיפה אינו מוכיח דאינו בשחיטה, ודוקא בדגים דכתיב לשון אסיפה לגבי שחיטה דבהמה ילפינן הכי. והכסף משנה תירץ, דדוקא לגבי דגים אמרינן הכי לעיל, משום דאיכא לאקשינהו לבהמה, כמבואר שם, אבל חגבים דלא הוקשו כלל, שפיר איכא למילף מלשון אסיפה גרידה דאין צריכים שחיטה.

דף סו ע"ב

ו) גמ', כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר. כתב המעדני יו"ט (סו, ה), דהראו לו דג שהרוקחים יודעים להוציא ממנו סם המות ולעשות ממנו מיני רפואות, ויש לו קשקשת ואין לו סנפיר, אלא ארבע רגלים כרגלי בהמה או חיה. וכתב, דאפשר שאותו מין לא היה בזמן מתן תורה, אלא הורכב אחר כך. אי נמי, דהאי כללא דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, לא נאמר אלא בדגים, ולא בחיות הים. [ועיין שם שביאר בזה דקדוק הכתובים]. אבל בכרתי (סימן פ, ס"ק א) כתב, דהאי כללא נאמר רק על הרוב, ולכן אין סתירה מאותו דג

כא"כ... (מקורות חיצוניים ופירושים שונים המופיעים בצד העמוד)

דף סז ע"א

(א) גמ', ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין עצורין ככלים. פירשו התוס' בד"ה במים, דהאי תנא אטר אף חריצין שאינן נובעין. וכתב הרא"ש (סימן סח), דמכל מקום נראה דהלכה דשרי בחריצין שאינן נובעין, וכמאן דדריש בכללי ופרטי, דהיינו תנא דבי רב, והלכה כהאי ברייתא כיון שהיתה שגורה בפי הכל. אבל המגיד משנה (בפ"ב ממאכלות אסורות הי"ח) דדקדק מדברי הרמב"ם, דפסק לאיסורא בחריצין ונעיצין אף כשאין נובעין, וכן הוכיח מהתורה כהנים (ויקרא יא, ט), דמרבא מים שבביבירין לאיסורא, ומשמע דהיינו אף באינן נובעין.

(ב) רש"י ד"ה מיניה הוא דקא משתרו כלים, בתוה"ד, אבל קרא דמשתעי באין לו וכו' לא הוא מפורש להיתר כלים כולי האי וכו' אלא אנן הוא דדרשינן ליה בכלל ופרט. הקשה התוס' הרא"ש, דמכל מקום כיון דדרשינן ליה בכלל ופרט הווי כמו קראי דיש לו וכו', אם כן אמאי מפורש יותר. ולכך פירש, דמקרא דאין לו לחוד לא הוה שרינן בכלים לגמרי, אלא הוה ממעטינן להו מלאו, אבל הוה אמינא דאכתי עשה איכא. [ונכמו שכתבו התוס' לעיל (סו): ד"ה לא בסוה"ד]. וכן ביארו המהרש"א והמהר"ם ש"ף.

(ג) תוס' ד"ה במים, בסוה"ד, אבל למאן דדריש לעיל כללי ופרטי מרבא מתאכלו להיתרא אפילו חריצין ונעיצין שאין עצורים ככלים כיון דאינן נובעים. הקשה המהרש"א, כיון דסבר דכללא בתרא דוקא, וסגי במאי דדמי לפרטא בחד צד לרבווי, אם כן נרבה חריצין ונעיצין לאיסורא כיון דדמו לפרטא במה שאין עצורים ככלים. ותירץ, על פי מה שכתבו התוס' לעיל (סו): ד"ה וכי תימא, (בנמשך ל"ד סו), דאף אי כללא בתרא דוקא, בעינן שיהא כעין הפרט בכל הצדדים החשובים, וקים ליה לתלמודא דהצד דנובעים, הוי צד חשוב כמו האי צד דאינם עצורים, ודוקא נובעין מצי לרבווי מכעין הפרט.

(ד) גמ', והוי עובר משום שרץ השורץ על הארץ. והרמב"ם (בפ"ה ממאכלות אסורות הי"ז) כתב, דבפירשו לוקה משום שרץ המים או שרץ העוף. וכתב בשו"ת משכנות יעקב (יו"ד א' כ"ט) דהרמב"ם לא גריס "משום שרץ השורץ על הארץ". ועיין באות יג. [ורש"י בד"ה שיכרא פירש, של תמרים ומצויין בהן תולעים. ולכאורה משמע מלשונו, דהתולעים באים מן התמרים (מדכתב "בהן" ולא כתב "בו"), ולפי זה ניחא דמיקרי "שרץ הארץ" דתולעת זו טיבעה להיות בארץ. אך לפי זה אמאי לא ניחוש שמא היתה בתמרים במחובר לקרקע, דהתולעה באיביה אסור אף בלא פירשה כדאיתא בסמוך].

(ה) גמ', שם. כתב הפרי מגדים (סימן פד, שפ"ד ס"ק א), דמהכא חוינן, דהיתירא דנמצאת במים שבכלים, אינו דוקא במים, אלא הוא הדין בשאר משקין, וכמבואר בטור ושלחן ערוך (שם סעיף ג). והקשה, דכיון דבקרא כתיב "תאכלו כל אשר במים" מנא לן להיתיר בשאר משקין. ואי לא הוה בכלל איסורא דקרא, ליהוהו כמו תולעים שבגבינה, דהביא הרמ"א (בסעיף טז) דיש מתירין אפילו פירשו. ובביאור הגר"א (ס"ק ח) הקשה, דבתוספתא תרומות (פרק ז הלכה יב) איתא, דיבחושין שביין ובחומץ אסורין.

(ו) גמ', לא לישפני איניש שכרא וכו' אי הכי במנא נמי דלמא פריש. כתב הרא"ש (סימן סח), דחוינן הכא דכל היכא דאי פריש אסור יש לנו לחוש לדילמא פריש. ולפי זה יש לבאר דהא דאיתא בברייתא לעיל (נו): "שוחה ושותה מהן ואינו נמנע", היינו דווקא שוחה, אבל לא יטול מהבור בכלי, דילמא פריש אדופני הכלי. אמנם כתב דאין הדבר מוכרח, דיש לומר דאורחא דמילתא קתני.

(ז) גמ', אי הכי במנא נמי וכו'. הקשה החזון איש (סימן יד (א) ס"ק ג), אמאי קשיא דוקא אדרב הונא, הא בלאו הכי נמי יש להקשות כן מסברא. ואין לומר דמסברא הוה אמינא דמוקמינן אחוקה ולא חיישינן להכי, דאם כן מדרב הונא נמי אין ראייה דלא מוקמינן אחוקה, דהא לא מיירי אלא לכתחילה, ולא פירש דאסור בדיעבד. וביאר, דאי לאו דרב הונא הוה אמרינן דלא חשיב שורץ על הארץ אלא בשורץ על מחובר, ולכך לא איכפת לן אי פריש אמנא. אבל ארב הונא קשיא כיוון דחידש דאף פירשו על גבי ציבי חשיב שורץ על הארץ. [ואולי יש לומר, דלולי דברי רב הונא הוה סלקא דעתין דאף בפירש אציבי לא מיקרי פרישה, כיון שהם עומדין על גבי הכלי ששופך השכר לתוכו, והוא מי שחידש דאף על גבי אותו כלי הווי פירש.

לדברי חז"ל. וכן נקט הישועות יעקב (שם). ועיין באות הבאה.

(יא) גמ', מכדי אקשקשת קא סמיכין לכתוב רחמנא קשקשת ולא לכתוב סנפיר. כתב הפרי מגדים (סימן פג, משב"ז ס"ק ב), דמכאן מוכח דהאי כללא דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, היינו בל ממש, ודלא כהכרתי (שהובא באות הקודמת), דאי הוי רק רוב, הא שפיר איצטריך למכתב סנפיר, לאסור אותן המיעוט שיש להם קשקשת ואין להם סנפיר. ובפירוש זית רענן על ילקוט שמעוני (שמיני, רמז תקלט) ביאר קושיית הגמ', דאף דאיכא דגים שיש להם קשקשת ולא סנפיר, ידעו חז"ל דאימו אלא במין שיש בו סם המות, ואם כן לא איצטריך קרא לאסורו.

(יב) גמ', והשתא דכתב רחמנא וכו', וליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר. ביאר התוס' הרא"ש, דהם היו יודעים לשון הקודש אף שעדיין לא נכתב במקרא עד מעשה דגלית. [והא דמיייתין קרא דגלית, משום דבלאו האי קרא מצינו למימר דקושטא הוא דבלשון הקודש אין משמעות מהו קשקשת, וכדכתבו התוס' לעיל (כב: בנמשך ל"ד כג.) ד"ה איצטריך, בסוה"ד, דיש לומר דלשון קשקשת נופל אסנפיר וגם אקשקשים]. והתוס' בנדה (נא:): ד"ה ולכתוב כתבו, דמקבלה הוה ידעינן פירושא דקשקשת. וביאר המהר"ם (שם), דמכח קרא דגלית מוכח שידעו בקבלה פירושא דקשקשת, דאי לאו הכי היאך ידע האומר אותו מקרא דאמר "ושריון קשקשים הוא לבוש". וכן יש לבאר מה שפירש רש"י בנדה (שם) ד"ה ופרכינן, דקושיית הגמ', דכיון דמהאי קרא דגלית נפקא לן, השתא לא לכתוב סנפיר ולכתוב קשקשת דהא ליכא למימר מאי קשקשת סנפיר.

(יג) תוס' ד"ה יגדיל תורה ויאדיר, הרבה אמר לנו טעמים לידע מהו קשקשת. ביאר בחידושי הר"ן, דהתורה כתבה כן כדי שיהיה הדבר מבואר מעצמו אף למי שאינו יודע מהו קשקשת. וכן כתב המהר"ם ש"ף, עוד כתב, דמה שכתבו התוס' "לידע מהו קשקשת" לאו דוקא הוא, דהא אפשר לפרש איפכא דסנפיר היינו קשקשת, וקשקשת היינו סנפיר, וכונת התוס', דמכל מקום ידעינן בודאי דצריך גם סנפיר וגם קשקשת. אי נמי, דבאמת ידעינן פירושא דסנפיר כשאר המילים שבתורה, ועל כן ידעינן גם כן פירושא דקשקשת. והריטב"א בנדה (נא:): ביאר תירוץ הגמ' "יגדיל תורה ויאדיר", דכיון דסוף סוף ודאי יש לדג הטהור גם סנפיר, ואפשר דהוא גם כן גורם הכשרו, לכך נכתב בתורה.

(יד) גמ', לעבור עליו בעשה ולא תעשה. הרמב"ם בספר המצוות (מצוה קנב) מנאה למצות עשה, לבדוק בסימני דגים. וביאר, דמה שאמרו שהאוכל דג טמא עובר בעשה, היינו משום דלאו הבא מכלל עשה עשה, ומה שנחשב לעשה, היינו שמצויין לדון באלו הסימנים ולומר שזה מותר לאכלו וזה אינו מותר לאכלו. [ומשמע שיש את עיקר העשה, ובר מהכי איכא נמי לאו הבא מכלל עשה]. ובהשגות הרמב"ן על ספר המצוות (שורש שישי) כתב, דליתא בהאי קרא מצות עשה כלל, אלא דאתי למימר שלא נאכל הטמאים, דהוא לאו הבא מכלל עשה, ולהכי אין למנותו למצות עשה, שהוא כלול בלאו דאכילת טמאים, רק שנשנה איסורו. ובספר החינוך (מצוה קנה) כתב [בדעת הרמב"ם שהביא בריש דבריו], שאם לא בדק יפה, אף שנמצא אחר כך כשר, ביטל עשה זו. אבל המגיד משנה (בפ"א ממאכלות אסורות הי"א) כתב בדעת הרמב"ם, שהמצות עשה היינו לאסור אכילת המינין הטמאים בלאו הבא מכלל עשה.

(טו) גמ', ששוחה ושותה מהן ואינו נמנע. כתב הש"ך (סימן פד ס"ק ג), דאפילו משום בל תשקצו ליכא בהן, ולא דמי למה שכתב הרמ"א (בסימן יג סעיף א) דאפילו דג טהור אסור לאכלו חי משום בל תשקצו, דשאני הכא שאין כונתו אלא לשתות המים, וגם אינו בעין. וביאר הפרי מגדים (בשפ"ד ס"ק ג) דכונתו, דאינן מאוסים עם המים, אבל אם הם מאוסים עליו אף עם המים, ודאי אית ביה משם בל תשקצו, וכמו שכתב הטי"ז שם (ס"ק ב).

(טז) גמ', הא בכלים אף על גב דלית ליה אכול. כתב החזון איש (יורה דעה סימן יד (א) ס"ק יב) דהאי שריותא דוקא במתהוים במים מעצמן, אבל הנולדים בכלים מביצים שהשריץ דג טמא של ימים, אסורים מדין היוצא מן הטמא טמא, דאין לומר דחידשה תורה כאן דלא אמרינן ככהאי גונא היוצא מן הטמא טמא, דהא מהיכי תיתי, דהא איצטריך קרא להיתיר המתהוים מאליהם בכלים.

דף סז ע"ב

(טו) גמ', מאי לאו אידי ואידי בפירא והא באיביה והא שלא באיביה. כתב המהר"ם שיף, דלפי מה שכתבו התוס' בד"ה דיקא, דהיבחושיין שאינן רוחשין עדיין בתוך הפרי שרו אף לשמואל, אין צריך להעמיד הברייתא דשריא בשלא באיביה, אלא אף באיביה שרינן ביוזין שבעדשים ויתושיין שבכליסיין, שהם מקום צר שאין יכולים לרחוש בתוכן. והא דאמרינן דמיירי שלא באיביה, קאי רק אתולעים שבתמרים ושבגרוגרות, שהם רוחשין שם. והפלתו (בסימן פד ס"ק ה) כתב, דעל כרחק בעינן לאוקמי ברייתא שלא באיביה, ולא בגונא דאינן רוחשין, דהרי התנא נקט לקרא ד"על הארץ" למעוטי הני, ומשמע דמיירי ברוחשין אלא שאין ריחושן על הארץ, דאי מיירי באינן רוחשין ואף באיביה, אין היתרן מדכתיב "על הארץ" דהא על הארץ הוא, אלא משום דכתיב "השורץ".

(טז) [גמ', הא באילנא גופיה. ופירש רש"י ד"ה אידי ואידי, כלומר הא דשרי נמי באביה דכל כמה דלא נפקא לאויר לאו שרץ הארץ היא ולא תסייעה. ולכאורה היינו טעמא דהתולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים שרץ הארץ היא, דמיירי שהם בעיקר דווקא, וכמו שדייקה הגמ' להדיא, והוא בקרקע ממש, אבל מה שהיא באביה אף שמחובר, לא חשיב על הארץ].

(יז) תוס' ד"ה דיקא, בתוה"ד, ולא מיתסרא משום שרץ השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחשה וכו'. והר"ן לעיל (יח. בדפי הרי"ף) הקשה, דכיון דלשמואל מחובר לקרקע הוא קרקע, אם כן כמו הנוצר בארץ ממש ודאי אסור אף כשלא ריחש, הכי נמי בגונא שגדל בפרי אין לחלק בין היכא דריחש להיכא דלא ריחש. והחזון איש (סימן יד (א) ס"ק ה) תירץ, דאף דלא בעינן ריחש ממש, מכל מקום ראוי לרחוש בעינן, ואותו שתחת הקליפה אינו ראוי לרחישה, ומשום הכי לא הוא בכלל שרץ השורץ.

(יח) בא"ד, וגם בקונטרס פירש לעיל וכו' כיון דמהלכת התולעת בתוך הקישות וכו'. והש"ך (בסימן פד ס"ק יט) כתב, דלא ידע ההכרח מדברי רש"י, וביאר דבריו בנקודות הכסף (שם), דמאי דנקט רש"י מהלכת, אורחא דמילתא נקט. דאילו כוונתו בדוקא, הווי ליה לפרש "והוא שמהלכת", ולא לכתוב "כיון שמהלכת". והר"ן (כג. בדפי הרי"ף) הביא גם מה שכתב רש"י (בעמוד א) ד"ה וקעבר, לגבי פירש לעיל מצביייתא, דכיון דריחשה והלכה קצת על הקשין נעשית שרץ הארץ. [אמנם לדברי הש"ך דלעיל אין ראייה גם מדברי רש"י אלו. אמנם לכאורה צריך עיון אמאי לא הביאו התוס' לדייק מדברי רש"י אלו, שיש בהם חידוש, דאפילו כשאינו בפרי בעינן הילוך]. והקשה, מהא דבסמוך מיבעיא לן בפירשה ומתה. דמשמע דוקא משום שמתה ואינה ראויה להילוך, אבל אם ראויה להילוך נאסרת אף שלא הלכה ממש. והפרי חדש (סימן פד ס"ק יח) כתב, דאף אם כוונת רש"י דבעינן הילוך אין להוכיח דסבר דלדינא נמי בעינן הילוך, משום דרש"י סבר דכל שלא הלכה תליא באיבעיא בפירשה ומתה [דהוא הדין חיה שלא הלכה, ודלא כדיוק ה"ר"ן]. ונקט רש"י מהלכת, דהווי מילתא דפסיקא לאיסורא, ואין הכי נמי להאי גיסא דפירשה ומתה אסור, ודאי גם בלא הלכה אסור, וכן כתב הלב אריה. והחזון איש (בסימן יד (א) ס"ק ג) כתב, דמה שנקט רש"י הלכה לאו דוקא, והכונה ששהתה בשיעור זמן הראוי לרחישה.

(יט) גמ', בעי רב יוסף פירשה ומתה מהו. וכן גירסת רש"י ד"ה פירשה. ופירש, המתלעת לאחר תלישתה דשריא לדברי הכל, פירשה מתוך הפרי לארץ ולא ריחשה, שמתה מיד בנפילתה. וכתב בחידושי הרשב"א לעיל (נח.). דלהאי גירסא משמע, דאי מתה קודם פרישתה ודאי שריא. אמנם הרמב"ם (בפ"ב ממאכלות אסורות ה"טז) כתב, דהספק בפירשו לאחר שמתה. וכתב המגיד משנה שכן נמי גרסת ההלכות ור"ח, וכן הסכים הרשב"א. ועיין באות הבאה. (כ) רש"י ד"ה מהו, מי אמרינן כיון שלא הלכה וכו' או דלמא לא בעינן שריצה. שורץ וכו'. [לכאורה כוונתו דיספיק מה שהוא על הארץ ולא בעינן אפילו ראויה לרחוש דהא מתה מיד בהגיעה לארץ, והיינו מה שכתב להדיא בד"ה לאויר העולם משום דאינה ראויה לרחוש] אמנם התוס' הרא"ש פירש, מהו מי אמרינן כיון דלא ריחשה שריא, או דילמא כיון שנפלה לארץ והיתה ראויה לרחוש אסירא. ולפי זה פירש נמי האם תמצוי לומר למה שנסתפקה הגמ' לענין "לאויר העולם" דלא כרש"י, שפירש דאם מתמצוי לומר "פירשה ומתה מותרת", אלא להיפך, דאם תמצוי לומר פרשה לארץ אסירה, נגעה

והילקה הגמ', בין בתוכו דהיינו רביתיה לעל גבי ציבין].

(ח) גמ', התם היינו רביתיה. כתב הבית יוסף (בסימן פד), דנראה, דאם מערה המשקה עם השרצים שבו לכלי אחר, דין הכלי השני כראשון. ואם פורשים על דפנותיו מבפנים, שרו, דכיון שפירשו עם המשקה, היינו רביתיהו, אף בכלי זה. והדרכי משה (שם אות ב) הוכיח דבריו, מדלא אסרו אלא לסנן את היין, שמא יפרוש על ידי הציבוי ויחזור לכלי, אבל משום שיפרוש לדפני הכלי השני לא איכפת לן. והקשה הבית יוסף, דבדברי הרא"ש (שהובא באות ו) מבואר דהשואב בכלי ופירשו על דפני הכלי, לא אמרינן היינו רביתיהו. ותירץ, דיש לחלק דהתם מעיקרא היו בבור ועכשיו בכלי, אבל היכא דמעיקרא כלי והשתא כלי, שפיר אמרינן היינו רביתיהו. והט"ז (שם ס"ק ה) תירץ, דמה שאוסר הרא"ש, היינו משום חשש דפריש לגב הכלי בשעה שתחב הכלי בבור. אי נמי, דפירשו לתוך הכלי קודם שנכנס המשקה שם, דבהאי גונא לא שייך "היינו רביתיהו".

(ט) גמ', ומנא תימרא דתניא מנין לרבות בורות שיחין ומערות וכו'. הקשה החזון איש (סימן יד (א) ס"ק ג), מאי מיייתנן מבורות יותר מעיקר דינא דשותה בכלים, ומאי עדיפא האי מהאי. ותירץ, על פי מה שנתבאר באות ו, דלולי דברי רב הונא הוה אמרינן דפירש לדבר תלוש לא מיקרי שורץ על הארץ, ואם כן אין הכרח מהא דשותין מכלי לסברת היינו רביתיה, אבל בבורות דבקרע הם, לולי רב הונא נמי תיקשי אמאי לא חיישינן לפרישה, ולכולי עלמא בעינן לומר משום דהיינו רביתיה. עוד תירץ, דבכלים איכא לאוקמי בכלי מלא מים שאין לו להיכן לפרוש בדופן, אבל בורות שיחין ומערות אינן חלקים בראשן, ולא שכיח שלא תהא בליטה בכל סביבותיהן, ונחוש שפירש לשם.

(י) גמ', אלא היינו רביתיה הכא נמי היינו רביתיה. כתב הטור (בסימן פד), דאם פירשו לאחורי הבור או לשפת הכלי מבחוץ, אף על פי שחזרו, אסורין. אלא דמסתמא אין לחוש לזה, כל זמן שאינו מוכח. וביאר הב"ח, דהיינו משום דלא שכיחא שיצאו לאחורי הבור ויחזרו.

(יא) גמ', תניא דמסייע לך וכו' לרבות יבחושיין שסיננן. ביאר בפירוש רבינו גרשום, דמסייע למה שאמר רב הונא, דכי פריש לציבוי והדר נפיל יש בו משום שרץ השורץ. [כלומר, דלולי רב הונא הווי שרינן אף בודאי פירש, וכמו שנתבאר באות ז ובאות ט]. וכתב החזון איש (סימן יד (א) ס"ק ג), דהא דאמר "טעמא דסיננן הא לא סיננן שרי", היינו לסייע נמי לסברת היינו רביתיה, דמדנקט התנא לאיסורא דוקא בסיננן, משמע דבלא סיננן שרי אף בפירשו לדפנא דמנא, אבל בלאו הכי אין הכרח לסברת היינו רביתיה ממה דשרי בכלים [אף דסבר תנא דברייתא דשרץ על תלוש נאסר, דהרי אסר בסיננן]. משום דיש להעמיד שריותא דכלים באופן שהכלי מלא. והא דלא משני אהא דמקשינן אדרב הונא "אי הכי במנא נמי" דמיירי בכלי מלא, משום דאיהו נקט לאיסורא בציבוי דוקא, ולא אשמועינן דאיכא למיחש לה בכל כלי שאינו מלא, ועל כרחק דסבר דכהאי גונא שרי, משום דהיינו רביתיה. אמנם ברי"ף (כג. בדפי הרי"ף) ליתא לתיבות "טעמא דסיננן הא לא סיננן שרי", וכתב התורת חיים, דמשמע דלא גרס לה. ועוד כתב, דאפילו לגירסא דידן יש לפרש, דלא נקט להאי לישנא אלא להוכיח דמיירי ביבחושיין שהיו מותרים מעיקרא, ואפילו הכי נאסרין כשסיננן.

(יב) רש"י ד"ה וקעבר, דכיון דריחשה והלכה קצת, עיין במה שהובא בעמוד ב באות יח.

(יג) גמ', כל השרץ השורץ על הארץ לרבות יבחושיין שסיננן. גירסת הרי"ף (כג. בדפי הרי"ף) "ואת נבלתם תשקצו". וכן גרס בחידושי הרא"ה, וביאר דהילפותא מיתורא ד"את".

(יד) רש"י ד"ה יבחושיין, כמין יתושיין דקין הנמצאות במרתפות של יין. והרמב"ן בפירוש התורה (ויקרא יא, יא) הקשה, דיתושיין אלו שפורחין באויר, לפי מאי דמיבעיא לן (בעמוד ב) "פירשה לאויר העולם מהו", משעת פריחתן לאויר נאסרין, ואם כן אף בלא שסיננן נאסרין, וכל שכן במה שהולכים על הכלים בכל בית האוצר, פשיטא שנאסרין בכלל "שרץ השורץ על הארץ". ומשום הכי פירש, דיבחושיין הן בריות המתהוות במים ואינן פורשות משם. [ושמא סבר רש"י דשייך לומר היינו רביתיהו אף בכהאי גונא כיון שזה דרכן, ונוצרים דוקא במרתפים מחמת אויר ולוחות היין].

כז) גמ', מדלא מהניא להו שחיטה באיסורייהו קיימן. פירש רש"י ד"ה **בשחיטה משתריא**, ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי ושחיטת הבהמה לא אהניא לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן. כתבו **הראב"ן** (סימן רסו) **והראב"ה** (סימן אלף צג), דאסורין משום אבר מן החי. וכן כתב **הפרי מגדים** (סימן פד, בשפ"ד ס"ק) דהיינו לבני נח נמי. **והחזון איש** (סימן יד א) (ס"ק יג) כתב, דמדנקט תנא לאסורן מכח קרא ד"ואת נבלתם תשקצו", משמע, דאין איסורן משום אבר מן החי, אלא משום שרץ, ומה שאמרה הגמ' הטעם "דלא מהני להו שחיטה", היינו לומר דכיון שנוצרו בבהמה בחייה שעדיין אינה אוכל, אין בה היתר של שקצים הנמצאים באוכלין דהוה בכלל האוכל, אלא צריך לדון עליהם כבעל חי בפני עצמן. ועיין מה שהסיק לענין הלכה בתולעים שנמצאו בבן פקועא.

כח) גמ', שם. כתב **המלבי"ם** (ויקרא יא, יא) דעיקר דרשה קאי לגבי תולעים שבדג טמא, דהאי קרא בדג טמא מיירי, אלא דילפינן מיניה דכמו הנמצא בדג טמא כיון שהדג אסור גם התולעת אסורה, הכי נמי בבהמה כיון שאסורה משום אבר מן החי, והיתר שחיטה לא מהני לגבי התולעים, יש ללמוד מהתם לאסור.

כט) גמ', שם. כתבו **בחיודושי הרשב"א והרא"ש** (סימן סט) דהא דאסרינן בבהמה, היינו דוקא המתהוים בה מחיים, אבל המתהוים בחתיכת בשר, הוה כשאר תולעים שבפירות תלושין דשרו, דהא ליכא טעמא דלא מהניא להו שחיטה וכו', דאף הבשר אינו טעון שחיטה. אבל **הרמב"ם** (בפ"ב ממאכלות אסורות הי"ז) כתב, דאף בבשר בהמה מליח שהתלע אסור, ודג מליח שהתלע מותר. וביאר **המגיד משנה**, דכיון שבהמה טעונה שחיטה, כל היוצא ממנה אפילו לאחר מיתה אסור, כיון שאי אפשר לו בשחיטה. אבל הדגים שאינם צריכים שחיטה, כל הגדל מהן בהיתר גדל.

ל) גמ', לוינתן דג טהור. הקשה **המהרש"א** (בחיודושי אגדות), פשיטא דטהור, וכי יאכיל הקדוש ברוך הוא לעתיד לבא דג טמא. ותירץ, דסלקא דעתין דאינו מין דג כלל אלא מין אחר טהור, כגון עוף הדר במים, וכמו בר אוחא. ומייתי מקרא דדג טהור הוא והכשרו בסימני דגים.

פרק בהמה המקשה

דף סח ע"א

א) מתני', בהמה המקשה. פירש רש"י ד"ה **בהמה המקשה**, בשעת שחיטה. וביאר **המהר"ם** דכוונתו, שדין "הוציא את ידו" לא שייך אלא כשהיה העובר במעי אמו בשעת שחיטה, דהעובר נותר בשחיטת האם, אבל אם נולד כולו קודם שחיטת אמו דבעי שחיטה לעצמו, לא איכפת לן ביציאת ידו, שלא נקרא בשר שיצא חוץ ממחיצתו, שהרי מחיצת האם אינה מתירתו. וכן פסק **הרמ"א** (סימן יד סעיף ב). וביאר **הש"ך** (בס"ק ה) דדוקא כשניתר בשחיטת אמו לא מהני שחיטת עצמו להתיר האבר, כיון שאין לו סימנין, וכל הגוף כמונח בדיקולא, וכמבואר **בחיודושי הרשב"א לקמן** (סט). וכן נקט **הבית יוסף** (בסימן יד), וכתב, שכן הוכיח **מהר"י בן חביב** מגמ' ומסברא, שכל שנוול קודם שחיטת אמו לא שייך לאסור האבר היוצא. אמנם הביא, **דהכל בו** כתב בדעת **הרמב"ם** שהאבר נאסר אף בכהאי גוונא, והבית יוסף כתב, דלא יתכן דהרמב"ם כוון לכך, ועיין שם. ועיין לקמן סט. אות ז.

ב) רש"י ד"ה אסור באכילה, בסוה"ד, להכי נקט וכו' דמידי דלא מיטרפא הוא. כתב **בחיודושי הרשב"א**, דאף **דלעיל** (נה). איכא תרי לישני בזה, דללישנא קמא מיטרפא בהכי ובאמת כל הבהמה אסורה, והא דנקט תנא דהאבר אסור, היינו אגב רישא דקתני מותר באכילה, סבר רש"י דהעיקר כלישנא בתרא דהתם, דבנחתך הטחול אינו טרפה, ולא דמי לניקב דהוויא טרפה. אי נמי, נקט הכי משום דהכי משמע פשטא דמתניתין, והוסיף דלדינא הוי ספיקא, ובשל תורה הלך אחר המחמיר דאף בנחתך טריפה, אף **דהבעל העיטור** פסק כלישנא דנחתך אינה טרפה.

ג) גמ', ואבר עצמו אסור וכו'. כתב **הרשב"א לקמן** (סט). דאיסור אבר היוצא אינו משום "טרפה", אלא משום "אבר מן החי". וכן כתב **בתורת הבית הארוך** (נב:). אמנם **בתורת הבית הקצר** (בית שני סוף שער שלישי) כתב, דאסור כטריפה. וביאר **הפרי מגדים** (סימן יד, משבצות זהב ס"ק ב) בדעת **הרשב"א**,

מקצתה מהו, ואם תמצוי לומר דנגעה מקצתה לארץ אסירה, פרשה לאויר העולם ומתה עד שלא הגיעה לארץ מהו.

כא) גמ', מקצתה מהו. כתב **הפלתי** (סימן פד ס"ק ג), דהספק דוקא בפירש מקצתו על גבי רקע, אבל במקצתו באויר פשיטא שאינו פרישה, שכן דרך התולעים והיינו רביתה, והיינו אפילו אי פרישה לאויר העולם מיקרי פרישה, היינו דוקא בכלול. ולכך הוצרך רש"י **בד"ה לאויר העולם**, לאוקמיה באופן רחוק שקלטה בפיו מן האויר, ולא נקט בגונא שיצתה מקצתה לאויר. וכן **הרמב"ם** (בפ"ב ממאכלות אסורות ה"ז) הביא הספק בפירשו מקצתן לארץ. ונלכאורה איכא נמי למימר דאף אם אינו רביתה, מכל מקום הספק באויר העולם, משום שראוי לרחוש מחמת שעתיד ליפול על הארץ, אבל כשמקצתו בתוך הפרי, אינו עתיד לרחוש בארץ.

כב) רש"י ד"ה לאויר העולם, בתוה"ד, וקודם שהגיע לארץ קלטה בפיו. כתב **החזון איש** (סימן יד א) (ס"ק א), דבשעה שנכנסת בפיו לא מיקרי שורץ על הארץ [אף דשורץ על תלוש נמי הוויא שריצה כדאמרין בעמוד א], משום דשריצה בפה האדם לא מיקרי שריצה, דבטלה לגופו ולפיו. אמנם הביא, **דהרמב"ם** (בפ"ב ממאכלות אסורות הי"ד) כתב, דמותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו, ומשמע, דכל ההיתר דוקא כשאוכלה עם הפרי, ולכאורה היינו משום דאם אוכל התולעת בפני עצמה, מרחשת היא בפיו. וכתב דלדבריו בעינן לפרש הא ד"פרישה לאויר העולם", בגוונא דחורה התולעת לפרי ואכלה.

כג) בא"ד, אם תימצוי לומר פירשה ומתה מותרת משום דאינה ראויה לרחוש, אבל חיה דראויה לרחוש לא. כתב **המהר"ם ש"ך**, דאין לפרש דבפירשה ומתה מיירי שמתה קודם שהיתה באויר, דהא מיירי (לגירסתנו וגירסת רש"י) בפירשה ומתה, דהיינו שפירשה מחיים. אלא דבפירשה ומתה אוכלה בשעה שהיא מתה, מה שאין כן הכא מיירי שקלטה חיה ואוכל דבר הראוי לרחוש, ולכך חמיר טפי. **והחזון איש** (סימן יד א) (ס"ק א ד"ה שם) ביאר, דמתה בנפילתה מותרת טפי, דהוברר דמעיקרא היתה עומדת למות ולא לרחוש.

כד) תוס' ד"ה קוקיאני, בתוה"ד, תיקשי ליה מברייתא דבסמוך דואת נבלתם תשקצו לרבות דרנים שבבהמה וכו'. **והלב אריה** הקשה עוד, אמאי למסקנא בעינן לאסורן מטעמא דמעלמא אתו, כיון דבברייתא דרשינן לאסור אפילו בבאו מגופן. וכתב ליישב **דרש"י בד"ה דרני** פירש דהם תולעים הנמצאים בין עור לבשר. ו**בד"ה בשחיטה** פירש, דאף דשליל מותר בשחיטת אמו, הני באיסורייהו קיימן. וכוונתו, דכיון שאינן במעי הבהמה כמו שליל, אלא בין העור לבשר, להכי אינן בכלל היתירא דילפינן מ"כל בבהמה תאכלו", דאינם בתוך הבהמה ממש. ואם כן אתי שפיר, דהכא דמיירי בנמצאים בכבד ובריאה דמו לשליל, ומהניא להו שחיטת הבהמה, דלא ילפינן להו לאיסורא מ"ואת נבלתם תשקצו". **והראב"ה** (סימן אלף צג) כתב, דמאן דאמר דקוקיאני שרי, סבר דדוקא אותם שבין עור לבשר אסר בברייתא, משום דמוכח דלאו מיניה גבלי. ונלכאורה צריך ביאור, דאם כן מה צריך למידרש מקרא דאת נבלתם תשקצו. (א.ג.א.).

כה) רש"י ד"ה אבלע לי, דכוורי בתוך הדגים תני אותם. הקשה **הפלתי** (סימן פד ס"ק) איך אפשר ליתנן שם בידיים, הא פירשו חוץ לדג ונאסרו. והוכיח מכאן כדעת **הראב"ה שהובא בהגהות אשר"י** (סוף סימן סט), דתולעים דבדגים וגבינה שרו אפילו בפירשו לגמרי, ודוקא הגדלים בפירות נאסרים אם פירשו. ונאפשר דמה שכתב רש"י "תני" אין הכונה שתתן את הדרני בידיים לתוך הדגים לצרכו, אלא שתתן לו אותם, באופן שישארו בתוך הדגים, ועיין **ברי"ן** (כד. מדפי הרי"ף) שכתב, הבליעי לי מהם שלא אדע וכו'.

כו) בא"ד, שלא אראה ואקוץ בם. כתב **הפרי חדש** (סימן פד, ס"ק ג), דחזינן מהכא, דאי איכא תולעים במים שבכלים, שאם היו יודעים בהם היו מאוסים, בגוונא שאין יודעים לא קפדי אינשי ולא ממאסי, מותר לשתותם ואין בהן משום בל תשקצו. עוד כתב, דמהא דרבינא אכלן אף שידע מהן כיון שלא קץ אלא בראייתן, ומסתמא רובא דאינשי אם יודעים שיש שם תולעים לא אכלי, אף שאינן רואים את התולעים, מוכח, דלגבי איסור בל תשקצו לא אזלינן בתר רובא דאינשי, אלא אם הוא אינו קץ בדבר שרי לדידהו. אבל בדבר המאוס לכולי עלמא, אמרינן בטלה דעתו.

מדקתני "כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה" לענין יצא ראשו, דעל כרחק קושיית הגמ' בביאור המהר"ם.

(ט) **גמ', כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה.** והקשו **התוס' ב"ה כסימן**, מה פשוט באשה יותר מבהמה. **ורש"י בבבא קמא (יא.) ד"ה סימן גריס "סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה"**, ופירש, שהשליא סימן ולד בין באשה בין בבהמה. וכן כתבו **בחיידושי הרשב"א ובתוס' הרא"ש** שיש לגרוס כן, מפני קושיית התוס'. וכן גירסא דידן במתניתין **לקמן (עז.)**.

(י) **רש"י ד"ה לעולם, בתוה"ד**, ולא קרינא ביה בהמה בבהמה דלאו בתוכה הוא. **ולקמן (צט.)** אמרה הגמ' בביאור הברייתא דזרוע בשלה הוי היתר הבא מכלל איסור, "לא נצרכה אלא למקום חתך", **דבעלמא אסור** והכא שרי. ופירש **רש"י ב"ה אלא**, דכל איסור והיתר המחוברים כגון הוציא העובר את ידו ואבר המדולדל, כולן אסורין כדאמרינן בבהמה המקשה. **והפרי מגדים** (בסימן יד, משבצות זהב ס"ק ג) תמה, לפי מה שפירש **רש"י** כאן, דאיסור מקום חתך משום שאינו בבהמה, מה שייך לדמותו לזרוע בשלה ולאיסור הנוגע בהיתר. והביא דברי **התוס' (שם) ד"ה לא נצרכה**, דנפקא לן לאיסור מקום חתך מדילפינן **לקמן** (בעמוד ב) מקרא ד"פרסה החזיר אכול", להתיר מקום חתך כשהחזירו לפניו, ומינה, דאם לא החזירו אסור, ולדבריהם ניהא, דגזירת הכתוב היא, ולכך סלקא דעתין לדמותו לענין זרוע בשלה. עוד כתב שם, דדברי **רש"י** הכא היינו דוקא אליבא דרבי מאיר דאמר דשחיטת האם לא מהני לטהר האבר היוצא, אבל לרבנן דמהני לטהרו, על כרחק דאף קודם חזרתו מיקרי בבהמה, דאם לא כן מי טיהרו להוציאו מידי אבר מן החי, ועיין באות הבאה.

(יא) **בא"ד**, ומשום בשר בשדה ליכא דהא לא יצא ממחיצתו. הקשה **בחיידושי הרי"ן**, כיון דאין מחיצתו המתרת אלא כלפי פנים, אמאי לא מיקרי יצא ממחיצתו. ותירץ, דילפינן מדכתיב "בשדה", דלאסרו בעי דומיא ד"בשדה" שהוא בגלוי, ומקום חתך אינו גלוי כשדה. ועוד תירץ, דלא מסברא אמרינן דלא מיקרי בשר בשדה, אלא מכח קרא דילפינן **לקמן** (בעמוד ב) דפרסה החזיר אכול, דחזינן דיש בשר דמהני ליה חזרה, וצריך לאוקמיה במקום חתך, כיון דאינו יוצא לגמרי, ועיין באות הקודמת.

דף סח ע"ב

(יב) **רש"י ד"ה מגע טריפה שחוטה, בסוה"ד**, שטריפה שחוטה מטמאת את המוקדשים מדרבנן. וכן כתב **הרמב"ם** (בפ"ב מאבות הטומאות ה"ח, ט). אמנם **בגמ' לקמן** (קכג:) משמע, דהיינו דאם הטרפה מוקדשין היא, וכן משמעות דברי **רש"י** (שם) ד"ה מטמאה במוקדשין.

(יג) **רש"י ד"ה אמר, תימה וכו'** ועל כרחק מוקמינן חד למקום חתך וחד לאבר. כתב **המהרש"א** דלאו דוקא, דאף דמצי לאוקמינן חד למקום חתך וחד לקלוט במעי פרה, מכל מקום תיקשי ליה הברייתא, דכיון דאיכא קרא אחרינא להתיר אפילו האבר, לא איצטריך דרשה להתיר מקום חתך.

(יד) **גמ', הכל היו בכלל בשר בשדה טריפה לא תאכלו כשפירט לך הכתוב גבי חטאת וכו'** חטאת הוא דפרט רחמנא אבל כל מילי כיון דהדור שרי. הקשה **בחיידושי הרמב"ן**, אמאי לא נימא דהויא חטאת דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל, ולא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא. ותירץ, דהא דאמרינן ללמד על הכלל כולו, היינו לענין דבר הדומה לו, ולא דבר שאינו דומה לו, והלכך ילפינן, מה חטאת מיוחדת שהיא קדשי מזבח, אף כל קדשי מזבח שיצאו וחזרו אסורין, אבל חולין לא. ועוד כתב, דלפי מה שפירש **רש"י ב"ה הכל היו**, דמקרא ד"בשר בשדה וכו'" הוה ידעינן לאסור אף בחזור, ניהא דלא שייך לומר דחטאת אתי ללמד על הכלל, דלא בעינן לה, ועל כרחק להתיר בא. ועיין באות הבאה.

(טו) **רש"י ד"ה הכל היו, בתוה"ד**, ולא הוצרך לפרוט בה. הקשה **החזון איש** (יורה דעה סימן ריד, סח:) **דבמכות (יח.)** אמרינן, דקרא דבשר בשדה טריפה לא מיירי בעולה, כיון שקודם יציאתה נמי לא חזי, **ובזבחים (פט.)** מבואר, דאף בעולה נאסרו האימורים שיצאו אף אם חזרו, ועל כרחק דמחטאת ילפינן לה, ואם כן איצטריך קרא להכי. ותירץ, דלעולם ילפינן ליוצא דעולה מקרא דבשר בשדה טריפה, והא דאמרינן במכות דלא מיירי קרא בעולה, היינו לגבי הלאו דאכילה, אבל פסולא איכא למילף מהתם, דאין מקום

דאינו בכלל לאו ד"אבר מן החי", ואיסורו מכח קרא ד"טרפה", אלא שיסוד האיסור משום דהוי כְּאֵבֶר מִן הַחַי. וכן כתב **הרמב"ם** (בפ"ה ממאכלות אסורות ה"א), דאם תכתבו לאחר שחיטה אין בו מלקות משום אבר מן החי. **ובהשגות הראב"ד** השיג עליו, דהיה לו לומר שלוקה משום "בשר בשדה טרפה". וכתב **הספ"ק משנה**, דבאמת הרמב"ם מודה דלוקה משום טרפה. אבל **המגיד משנה** כתב דלרמב"ם אף דאסור מדאורייתא אין לוקה אף משום טרפה, כיון דלא אתי אלא מריבויא דקרא.

(ד) **נרש"י ד"ה אפילו לא החזיר נמי**, דעובר נפקא לן לקמן מבהמה בבהמה אותה תאכלו. ולכאורה צריך ביאור אמאי הוצרך רש"י להביא האי ילפותא כאן בדין הוציא ידו. ויש לומר, דאתי לבאר דאף דאינה בהמה שלמה כיון שהיד לא נותר עמה, מכל מקום כיון דילפינן מבהמה לא בעינן שהבהמה הניתרת תהיה שלימה.

(ה) **גמ', הבא אחר נפלים אף על פי שיצא ראשו חי.** והטור (ביוורה דעה סימן שד) כתב, דבן שמונה שיצא ראשו מת, הבא אחריו הוי בכור לכהן. וכן פסק **השלחן ערוך** (שם סעיף כג). **ובביאור הגר"א** (שם ס"ק לט) תמה, דבבן שמונה אין חילוק בין חי למת, ומאי דנקטה מתניתין "שיצא ראשו חי", לא אתי לאפוקי יצא מת, ולומר דהבא אחריו בכור לכהן, אלא לרבותא דנחלה נקיט הכי, דאף שיצא חי, אינו בכור לנחלה. והוכיח כן מסוגיין, דאף בשיליא שיצאה מקצתה הויא לידה מחמת יציאת הראש, והוא הדין לבן שמונה. ועוד דייק מדקתני הכא "אף על פי", ולגבי בן תשעה מת לא קתני "אף על פי", על כרחק היינו משום דבן תשעה לגבי נחלה בעינן דוקא במת, אבל בן שמונה לא שנא בין בחי בין במת, בין לנחלה בין לבכורה. אמנם **השיטה מקובצת והב"ח בבכורות (מו.)** מחקו תיבות "אף על פי". **והדגול מרובה** ביאר, דדברי הטור והשלחן ערוך דוקא בהוציא ראשו והחזירו, ואחר כך יצא אחיו, ובתאומים, אבל ביצא כולו, פשיטא דפוטר את הבא אחריו, אף אם הוא בן שמונה מת.

(ו) **גמ', שיצא ראשו חי.** פירש **רש"י ב"ה אף על פי**, שהחזירו ויצא אחיו. וכן פירש **בבכורות (מו.) ד"ה הבא**, דמיירי בתאומים. **ובחיידושי הרמב"ן** כתב, דמיירי בולד אחד שיצא ראשו חי או בן תשעה שמת קודם הוצאת ראשו, וחזרה ונתעברה וילדה. ובזה תירץ קושיית **התוס' ד"ה טעמא**, אמאי לא הוכיחו מדקתני דהבא אחריו אינו בכור לכהן, דחזינן דביציאת ראשו הויא לידה. דכיון דמיירי שיצא כולו ורק אחר כך נולד השני, פשיטא דהשני אינו בכור לכהן, דאפילו הבא אחר שפיר ושליא אינו בכור לכהן. והוכחת הגמ' מדיוקא דאם יצא ראשו חי, דאף שמת אחר כך יוצא כולו, הבא אחריו אינו בכור לנחלה, דעל כרחק היינו משום דביציאת ראשו הויא לידה, דמה שנולד בסוף כשהוא מת אינו כלום לענין בכורה, דאין לבו דוה עליו.

(ז) **תוס' ד"ה טעמא, בתוה"ד**, דאיכא למדחי מאי ראשו רובו. הקשה **המהרש"א**, אם כן מאי מקשינן הכא "תנינא", הא יש לומר דמתניתין קא משמע לן דאף בראש נפלים הוי כילוד, דמההיא דבכורות יש לומר דדוקא ראש דבן קיימא הוי לידה וכדאמר שמואל התם. ותירץ, דבמתניתין דידן אין משמעות דמיירי אף בנפל, ואם כן ליכא למימר דהא אתא לאשמעינן.

(ח) **גמ', תנינא שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה.** ביאר **המהר"ם**, דמדנקט מקצתה, משמע אף בדבר מועט שאי אפשר שיהיה רוב הולד באותו מקצת, ועל כרחק משום דביציאת הראש הוי לידה. והביא, **דרש"י בבבא קמא (יא.) ד"ה סימן פירש**, דביצתה מקצתה אסורה, משום דחיישינן שהיה רוב הולד באותו מקצת. ותמה, דהוא נגד המבואר בסוגיין. **ובחיידושי הגרע"א תירץ**, דבאמת הלשון "יצתה מקצתה" אפשר לפרש דמיירי באופן שיתכן שיצא בו רוב הולד, ודיוק הגמ' מכח מאי דמסיים "כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה", דבאשה הוי ילוד אף ביציאת ראשו לחוד, ואף דשיליא הוי נפל, אנן קיימא לן דאף בנפלים הוי לידה ביציאת הראש כדאסיק **בבכורות (מו.)**, ומכח זה מוכח דבהמה נמי הויא לידה ביציאת ראשו. אבל שמואל דסבר **בבכורות (שם)** דאין הראש פוטר בנפלים אף באשה, איהו יפרש דשליא שיצתה מקצתה אסורה משום חשש שיצאה רוב הולד. וכן רבי אלעזר סבר התם כשמואל, ולהכי בבבא קמא, דמרא דשמעתתא רבי אלעזר, פירש **רש"י אליביה**, דאסורה משום חשש שיצא רובו. והיינו דלא כדברי **התוס' ב"ה שליא, בסוה"ד**, שכתבו דאין לדייק

הדרגת היוזמי

מסכת חולין דף סח - דף סט

ג' אלול - ד' אלול התשע"א

ג) רש"י ד"ה ותבעי לך קדשים קלים בירושלים, כגון עובר שלמים שהוציא את ידו בירושלים והחזירה וכו' אליבא דמאן דאמר יש לידה לאבריים. ביאר המהרש"א, דודאי ליכא לפרושי לה למאן דאמר "אין לידה לאבריים" והכניסוה לעזרה בלא שהחזירה, דאם כן אכתי תיבעי לך אם חומת עזרה מהניא להתיר על ידי חזרה, כמו החזרה לרחם. מיהו הקשה, דלמאן דאמר "יש לידה לאבריים" איכא לפרושי שהכניסוה לעזרה בשלא החזירה, דלא מהניא לה חומת עזרה דהא חזרה לרחם נמי לא מהניא אליביה. ותיריך, דשמא נקט "והחזירה", משום דלא שייך שיכניסוה לעזרה בשעת קישוי לידתה בעוד היד בחוץ. והמהר"ם תירץ, דרש"י נקט "החזירה", משום דמחיצת ירושלים ודאי לא מהניא להחשיבו כאילו הוא "בבהמה", ולהתירו בשעת שחיטה כשירו בחוץ, דהא ירושלים לאו מקום שחיטה הוא, ולא מהניא אלא כלפי שלא יחשב בשר בשדה טריפה. ודווקא לענין חומת העזרה שקובעים מקום שחיטה, יש להסתפק אם מועילות להחשיבו "בבהמה" כלפי השחיטה. וכיון דהכא מקשינן "ותיבעי לך בירושלים", משמע שהספק באופן שאין צריך לדון משום מחיצות העזרה, ועל כן צריך להעמיד בהחזירה קודם השחיטה. והרש"י לעיל (סח). נקט, דמה שפירש רש"י דמיירי בהחזירה, קאי נמי אבעיא קמא דהוציא ידו בעזרה. וכמו שנתבאר באות הקודמת, ועיין באות הבאה.

ד) [רש"י שם. עיין באות הקודמת, לכאורה יש לומר דלפי מה שתירץ המהרש"א ניחא יותר מה שנקט רש"י קודם "החזירה", ולאחר מיכן "הכניסוה לעזרה". אבל לדברי המהר"ם והרש"י הוי מצי נמי למימר, קודם הכניסוה לעזרה ואחר כך החזירה. אלא דכיון ד"הכניסוה" קאי אאם ולא אידו, היה צריך להאריך ולפרש החזירה והחזיר ידו, לכך נקט הוציא ידו והחזירה, שהוא לשון קצר. (א.ג.א.).]

ה) תוס' ד"ה דאתא אבן פקועה כוותיה, שיש בו איסור יוצא בחד אבר. כתב המהר"ם, דדקדוק כן מלשון "כוותיה". אבל רש"י שפירש בד"ה מבבל, דהספק אליבא דמאן דאמר חוששין לזרע האב, על כרחך דמפרש דמיירי דרק באב איכא איסור יוצא, ודקדק כן מלשון "מבבל זרעיה", דמשמע דאזכר קאי, ו"כוותיה" לאו דוקא. ולרש"י מה שלא הסתפקו באופן שהאבר שיצא היה באם ולא באב, משום דבאם ודאי לא אמרינן דמבבל זרעיה, ולא יאסר מחמתה כל הולד. ובהגהות היעב"ץ כתב, דמה שהכריח את התוס' להעמיד שהנקבה נמי יש בה יוצא, דאי נימא דיש לאסור משום האב לחוד, כל שכן משום האם לחוד, ואמאי לא העמידו הספק גוונא דרק באם יש יוצא, ולא נבעי לאוקי כמאן דאמר חוששין לזרע האב. אלא על כרחך דסבירא לן דמשום האם לחוד אין לאסור, משום דזה וזה גורם שרי, ואם כן כל שכן משום האב לחוד אין לאסור, ועל כרחך דמיירי באיכא בתריוהו איסור יוצא. וכעין זה ביאר המהרש"א.

ו) גמ', בהמה בעלמא לאו מכח חלב ודם קאתיא ושריא הכא נמי לא שניא. הקשה האמרי משה (סימן ד, אות כה), לפי מה שכתב הרשב"א (שהובא לעיל סח. אות ג) דאיסור אבר היוצא, משום אבר מן החי, דהיינו דלא חל עליו שחיטת אמו, אם כן איך אפשר להתיר הולד היוצא מבהמה זו בלא שחיטה, דבשלמא כשנולד מבהמה שהותרה לגמרי בשחיטה, חל על הולד נמי דין שחוט, אבל כשחלק מהאם אינו שחוט, איך יחשב הולד כשחוט ויותר לגמרי, ולא דמי לחלב ודם שאין בהם כח לאסור הולד, וממילא שרי, דהכא לא אתינן לאסור מכח האבר היוצא, אלא להתירו בלא שחיטה מכח דאמו שחוט. ואין לומר דאבר אחד לא חשיב, דהרי דין אבר היוצא יתכן גם באופן שיצא חלק גדול מהעובר ואף בחציו, כל שלא יצא רובו. וכתב, דמכאן מקור לשיטת הרמב"ם (שהובא לעיל שם), דאבר היוצא אין בו משום איסור אבר מן החי, אלא איסור טריפה, דהיינו משום דהשחיטה חלה על כולו, דאינה חלה לחצאין, אלא דגלי קרא דהשחיטה אינה מתרת את האבר היוצא, ולהכי כיון דבאמת כולו שחוט שפיר נחשב גם הולד שחוט, ומה שיש על האבר חסרון בהיתר השחיטה, דומה לחלב ודם.

ז) גמ', או דילמא תרי איסורי אמרינן תלתא לא אמרינן. הקשה המלא הרועים, הא בכל בהמה נמי איכא איסור דאבר מן החי, למאן דאמר לקמן דבהמה בחייה לאבריים עומדת, ואם כן הכא לא חמייר טפי. ותיריך, דכל בהמה שאני, דכיון שיש לה היתר על ידי שחיטה להתיר איסור אבר מן החי

לחלק לגבי פסולא דמשום דקודם יציאתו לא חזי לא יפסל, דהא חמייר טפי. (ז) גמ', במערבא מתנו הכי רב אמר יש לידה לאבריים, מאי בינייהו וכו'. לכאורה יש לבאר דהא דבריייתא בעינן למדרש דלא מהני חזרה לאבר היוצא מדקרי ליה "טריפה", היינו משום דהא ד"יש לידה לאבריים" לא ידעינן מסברא, אלא מכח האי ילפותא דלא מהני חזרה לאבר היוצא. אמנם אי מהתם ילפינן לכאורה נימא דאף ביצא מקצת אבר ליאסר אותו מקצת, והרי מהא דהגמ' לא אמרה דאיכא בינייהו ביצא רק מקצת האבר ולא רובו, דלטעמא ד"אין לידה לאבריים" לא מיקרי אכתי ילוד, ולא יאסר האי מקצת, ויהני ליה חזרה, וללישנא קמא יאסר דהווי "בשר בשדה טריפה", מוכח דלכולי עלמא אם לא יצא רוב האבר, נגרר מה שיצא אחר הבהמה שבפנים ולא יאסר. ועל כן איכא בינייהו דווקא בגוונא שיצא רוב האבר, דאי חשיב לידה יש לומר שיגרר מה שבפנים אחריו, ואי לאו הוא נחשב יוצא דחשיב כמו שיצא כולו, אף דלא הווי שם לידה, אבל לא יגרור המיעוט שבבהמה אחריו].

יז) גמ', ורבי יוחנן אמר אין לידה לאבריים. ופירש רש"י בד"ה אין לידה, דמהניא להו חזרה. אבל הרי"ף (כד: בדפי הרי"ף) פירש, דהא דאמרינן בסמוך "מאי בינייהו" קאי אפלוגתת רב ורבי יוחנן אליבא דלישנא דמערבא, דהא דאמר רבי יוחנן אין לידה, היינו דמה שלא יצא לא נאסר, אבל החלק שיצא אסור אף לדעתו, ולא מהניא ליה חזרה. וכתב, דכיון דבהא לא איתותב רבי יוחנן, הלכתא כוותיה, דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן. והבעל המאור הקשה על רש"י, מהא דמיבעיא לן בסמוך "לדברי האומר אין לידה לאבריים, הוציא ידו והחזירה וחזר והוציא ידו והחזירה וכו' מי אמרינן הא נפק ליה רובא". ואם לדברי האומר אין לידה לאבריים מהניא חזרת האבר להתירו והוי כאילו לא יצא מעולם, היאך תעלה על הדעת שיצטרף לרובו. ועוד הקשה, כיון דאיתותב רבי יוחנן, למה לן למישקל ולמיטרא אליביה. ועל כן נראין דברי הרי"ף. [והא דניחא ליה טפי אליבא דהרי"ף, לכאורה יש לומר, דכיון דמה שיוצא אי אפשר להחזירו, אלא דכיון שלא שייך לידה באבריים, אי אפשר לגרור מה שלא יצא אחריו, אבל בגוונא שיצאה רוב הבהמה, דלגבה בוודאי שייך לידה הווי כיצאה רובה, דהא לא בטל שם היציאה]. ולכאורה יש לבאר סברת רש"י, דכיון דלבסוף יצאו רוב האבריים הוברר דאף האבריים שיצאו מתחילה, הוי תחילת לידה דכל הבהמה, וכולה מעשה אריכתא. (א.ג.א.).]

יח) תוס' ד"ה הוציא, בתוה"ד, דודאי אשה טמאה לידה ברוב ולדה אבל לא שמעינן מהתם דמיעוט שבפנים הרי הוא כילוד. ובתוס' לקמן (ע) ד"ה מאי לאו, ובמהרש"א שם מבואר, דאין כונתם לחלק דחשיב לידה כלפי האם ולא כלפי הולד, אלא אף כלפי הולד הוי לידה לגבי החלק שיצא, ומכל מקום לא מהני לגרור את החלק שעדיין לא יצא. ועיין שם באות א ובאות ב.

דף סט ע"א

א) גמ', שאין גופה לאתווי מאי לאו לאתווי כהאי גונא. הקשה בחידושי הגרע"א, מנלן לומר דאתי לריבויי בגונא דבעיא בתרייתא דיצא אבר אבר וחתכו, ודילמא לא אתי לריבויי אלא בגונא דבעיא קמייתא, דיצא אבר והחזיר אבר והחזיר וכו', ודוקא ככהאי גונא לא הווי לידה.

ב) גמ', הוציא עובר את ידו בעזרה מהו. המהרש"א והמהר"ם (שהובאו באות הבאה) נקטו, דהספק אפילו בלא החזיר ידו. וביאר המהר"ם דלכך כיוון רש"י בד"ה מהו, להיות לו חומת העזרה מחיצה להתירו בשחיטת האם. דהיינו שעל ידי החומה מיקרי "בבהמה". אבל הרש"י לעיל (סח). כתב, דודאי דלא מיקרי "בבהמה", וכל הספק אי מיקרי "בשר בשדה", או דמחמת מחיצות העזרה לא מיקרי "בשדה", ואם כן מיירי דוקא בהחזיר ידו. וכן ביאר המלא הרועים בדברי התוס' ד"ה ותבעי, בסוה"ד, שכתבו דבנולד כולו פשיטא דטעון שחיטה, דהיינו משום דמחמת מחיצות העזרה ודאי לא מיקרי "בבהמה". [אמנם לכאורה יש לומר דטעמייהו דתוס' לא משום דמחיצות העזרה לא מהני לענין להחשיבו "בבהמה", אלא דכל שנולד לגמרי כבר אין לו שום שייכות לאמו ולא שייך למימר מיגו דהווי מחיצה וכו'. (א.ג.א.)] אלא דהקשה, דמדברי רש"י ד"ה ותבעי לך משמע, דהאי בעיא איירא אף בלא החזיר ידו, ואם כן חזינן דמהני אף להחשיבו "בבהמה", ועיין באות הבאה.

מיקרי "בהמה בבהמה". וכן ט' חי לרבי מאיר לא מיקרי "בהמה בבהמה" אלא "בהמה" ממש]. והא דמקשינן דימירו בו, היינו משום דהתם נמי כתיב "בהמה בבהמה" ואיכא למידרש נמי כן.

טו גמ', אלא מעתה ימירו בו. פירש רש"י בד"ה אלא, הואיל ושליל קרוי בהמה. וכן בד"ה ימירו פירש דהקושיא מעובר וכן פירש (בעמוד ב) בד"ה כדאמרן ובד"ה רבי שמעון. [ומשמע דאברים פשיטא לן דלא מיקרו בהמה בפני עצמן, ולהכי אין ממירין בהן, ומכל מקום כיון שהם חלק מבהמה הוו בכלל ההיתר דבהמה בבהמה]. אבל בפירושו רבינו גרשום כתב בד"ה אלא מעתה ובד"ה אלמה תנן, דהקושיא אף מאיברין, דהכא אמרת דמיקרו בהמה, והתם חזינן דלא מיקרו בהמה.

טז גמ', אלא אמר קרא וכל בהמה לרבות את הולד. אבל רש"י בד"ה אלא כתב, דנפקא מקרא ד"כל מפרסת פרסה בבהמה תאכלו" והוא בפרשת שמיני (ויקרא יא, ג). וכן דריש בתורת כהנים שם. ורש"י בפירושו התורה כתב אהאי קרא, ד"בבהמה" יתירא היא לדרשה להתיר השליל הנמצא במעי אמו. [אמנם מרש"י כאן משמע דהילפותא מדכתיב "כל בבהמה".]

יז תוס' ד"ה אלמא, נראה דוקא נקט דמות יונה וכו'. כתב הר"ן (כה. בדפי הרי"ף), דלדעת תוס', אף אם יהיו פרסות ליונה, לא מהני, כיון שאין במינה פרסה, דבנדה (כג:) מיבעיא לן במצא דמות אדם במעי בהמה, אי חשיבי פרסות ידיה, ועד כאן לא מיבעיא לן אלא באדם שהוא מין שיש לו פרסה, אבל דמות יונה שאין במינה פרסה, פשיטא שאין פרסותיה מתירות אותה. ובחידושי הרשב"א הקשה לדעת התוס', אמאי אמרינן (בעמוד ב) "בעינן פרסות וליכא", הוה ליה למימר "בעינא דמות בהמה וליכא". ותירץ, דמשום דכתיב פרסות בקרא, והן סימנין לבהמה, נקט פרסות, והיא גופא כוונת הגמ'.

דף סט ע"ב

יח גמ', הא מני רבי שמעון היא דמקיש תמורה למעשר. עיין פירושו רש"י ד"ה רבי שמעון, ובדברי הבעל המאור שהובא בגליון. ובחידושי הרמב"ן ביאר, דהא דמקיש רבי שמעון תמורה למעשר, היינו מאי דמיייתנן בסמוך ומנא תימרא, והא גופא בעינן לפרושי, מנלן דמקיש, (ודלא כרש"י ד"ה ומנא). ומפרשינן מדסבר דבמקודשין נעשית כולה עולה מחמת אבר, ואילו בתמורה לא חייל, ואמאי, דאין לומר משום דלא מיקרי אבר "בהמה" דכיון דאי תיחול תפשוט בכלה, ודאי אין למעטו מ"בהמה", ועל כרחך דטעמא משום דמקיש למעשר. ולמאי דדחי דהתם לאו רבי שמעון היא, לעולם יש לומר דממעט אברים ועוברין מכח "בהמה".

יט גמ', לא רבי יוסי טעמיה דנפשיה. והרי"ף (כד: בדפי הרי"ף) הביא הילפותא דבהמה בבהמה. [ואף דדחי דרבי יוסי טעמיה דנפשיה, היינו דאין הכרח לומר דהא מני רבי שמעון, אבל שפיר יש לומר דרבי שמעון היא. אי נמי דהוי דיחויא בעלמא, ויותר מסתבר דרבי שמעון היא]. ורש"י במקומות רבים הביא הדרשה ד"כל בבהמה". לעיל (נה.) ד"ה מותר, ולעיל (סז:) ד"ה בשחיטה, ולקמן (עז.) ד"ה אסמכתא, ולקמן (ק:) ד"ה כל.

כ רש"י ד"ה לא, בסוה"ד, ואישתכח דהמיר בהמה כולה וקרינא בהמה בבהמה. ביאר במהדורא בתרא, דכוונת רש"י במה שנקט "בהמה כולה", דלא תימא דמדברי רבי יוסי מוכח דאברים נמי הוו בכלל "בהמה", מדחייל לדידיה התמורה באבר, ודלא כדאמרינן בדעת רבי מאיר ורבי יהודה. ולהכי כתב רש"י, דאין הכרח דרבי יוסי פליג בזה, אלא דכיון דעל ידי האבר פשטה בכל הבהמה, מיקרי "בהמה".

כא מתני, ונפטרת מן הבכורה, פירש רש"י בד"ה ופטורה, דקאי אף איצא אבר אבר. [ומשמע דמייירי אף בהשליך אבר אבר לכלבים כגונא דמתניתין]. וכן כתבו התוס' לקמן (ע.) ד"ה מאי. והוכיחו מכאן, דאף ביציאת אבר אבר מחותך מיקרי לידה. והרי"ן (כה. בדפי הרי"ף) הוסיף, דאף דליכא קדושה באותו ולד, מכל מקום פוטר מן הבכורה, מידי דהוי אחרת דם דפוטרת מן הבכורה. אמנם התוס' (שם) כתבו, דאף ביצא אבר אבר חיילא קדושה על היצא מרובו ואילך. אבל הרמב"ם (בפ"ד מבכורות הי"ד) כתב, דמחתך אבר אבר ומשליכו לכלבים, הא אחריו בכור. ואם חתך אבר אבר והניחו, נפטרה מן הבכורה. וכתב מהר"י קורקוס, דהרמב"ם מפרש דהא דקתני "ונפטרה מן הבכורה".

ידיה, הכי נמי מהני שחיטה להתיר ולדה, אף שבא מכח אבר מן החי. אבל הכא שאין לולד סימנין, דהא נולד מבן פקועה ולא שייך ביה שחיטה, אין מה שיתיר איסור אבר מן החי דאביו.

כג גמ', ולמאן אי לרבי מאיר וכו' איסור יוצא לוכא. פירש רש"י בד"ה אי לרבי מאיר, דכיון שכל מה שבפנים טעון שחיטה, הוה ליה כשאר בהמה. וכתב המהר"ם לעיל (סח.), דחזינן מדברי הגמ' הכא, דאיסור יוצא דאיברים אינו שייך אלא כשהיה עיקר העובר במעי אמו בשעת שחיטה, אבל אם יצא כולו קודם שחיטה, ולא נותר על ידי שחיטתה כלל, אין איסור יוצא באיבריו, דלא מיקרי שיצא ממחיצתו, אלא כשאמו היא מחיצת היתר בשעת שחיטתה.

ט תוס' ד"ה תלתא, תימה וכו' והא קיימא לן זה וזה גורם מותר. כתב המהר"ם, דאף דכתבו התוס' בד"ה דאתא, דמייירי דאיכא איסור יוצא בזכר ובנקבה, מכל מקום כיון דאתי נמי מחמת ההיתר שבגופן, הווי זה וזה גורם. ובחידושי הרמב"ן כתב בשם התוס', דהספק דוקא למאן דאמר זה וזה גורם אסור.

יג גמ', אלא כל מכח לא אמרינן ושרי וכו' מהו לגמוע את חלבו. הקשה הפלתי (סימן יד ס"ק ה), אמאי לגבי חלבו לא נימא נמי דכל מכח לא אמרינן, דכמו דחלב דעלמא מכח דם וחלב קאתי ואפילו הכי שרי, הכי נמי לא שנא. ותירץ, דבאמת החלב מותר מטעם ביטול, אלא דכיון דאפשר לחתוך האבר שלא יתערב החלב הבא ממנו, כיוון שמניח האבר ואינו חותכו, הוי כמבטל איסור לכתחילה. והקהילות יעקב (סימן יח) תירץ, דבלשון הגמ' "חלב דעלמא לאו כאבר מן החי דמי" משמע, דהחלב אינו רק בגדר יוצא מאבר מן החי, אלא דהוא עצמו מיקרי אבר מן החי, ואף דאינו אבר ולא בשר, ילפינן בבכורות (ו:) מ"הטמאים" לאסור צירן ורוטבן, ובהאי קרא ילפינן, דציר הדבר האסור, הרי הוא כדבר האסור עצמו, ולא הוי רק בגדר יוצא מן האסור. והחלב הבא מן הבהמה מיקרי ציר של כל הבהמה. וכיון שבהמה זו רובה כשחוטה ומקצתה כחיה (שזה גדר איסור יוצא וכמבואר ברשב"א שיובא באות יג) אם כן אף החלב שהוא חלק חדש של הבהמה אית ליה תורת אבר של חיה ושחוטה.

יא גמ', מהו לגמוע את חלבו. הקשה הבי"ח (בסימן יד), אמאי לא שאלו כן על בן פקועה שבא על בהמה מעלייתא שאותו הולד אין לו תקנה בשחיטה, מהו לגמוע מחלבו, דלכאורה תליא בהאי ספיקא. [ועיין מה שתירץ]. והט"ז (שם ס"ק ו) כתב, דודאי דהוי בכלל ספק הגמ', דתרווייהו שוין שאין להם היתר בשחיטה. והא דלא מוקמינן הבעיא עליה, משום דכל איסור הולד התם תלי בפלוגתא אי חוששין לזרע האב, וניחא ליה למיבעי באופן שהוא לכולי עלמא. ועיין שם בש"ך (ס"ק י"א). ועיין באות יג.

יב גמ', מהו לגמוע את חלבו וכו' תיקו. כתבו הבי"ח והלבוש (סימן יד), דכל הספק היינו בדליכא שישים בשאר האיברים כנגד האבר, אבל באיכא שישים, הרי בטל החלב הבא מן האבר היוצא בשאר חלב האברים. והמשנה למלך (בפ"א ממטמאי משכב ומושב הי"ד) תמה עלייהו, דאם שייך כאן ביטול, אמאי נקטינן לחומרא בהך איבעיא דלא איפשר, דמדאורייתא מין במינו לעולם בטל ברוב, ובודאי איכא רובא כנגד אבר היוצא, ונמצא דהוי איבעיא דלא אפשרי בדרבנן, והוה לן למיזל לקולא בספקו. אלא דמוכח, כדברי המורדכי (בסימן תשל"ז), דכל דבר שתחילת ביאתו לעולם מעורב, ליכא למימר ביה ביטול. ואם כן, אף באיכא שישים כנגד האבר אין להתירו.

יג גמ', חלב דעלמא לא כאבר מן החי דמי ושרי האי נמי לא שנא וכו'. ביארו בחידושי הרשב"א והרי"ן (כד: בדפי הרי"ף), דאף דחלב טריפה אסור, דלא ילפינן לה מאבר מן החי, הכא לא הוי כטריפה, שאין בו איסור מחמת עצמו כטריפה כלל, וכל איסורו מחמת שאין לו סימנין להתירו בהן, ואם כן מה הפרש יש בן אבר זה לשאר חלב הבא מן החי בבהמה שכולה חיה, והצד לאסור, דכיון שחיותו אינה עומדת ליתקן עולמית על ידי שחיטה, גרע טפי.

יד גמ', בהמה בבהמה לרבות את הולד. הקשה המרומי שדה, אם כן מאי טעמא דרבי מאיר דאמר לקמן (עד.) דבן ט' חי אינו נותר בשחיטת אמו. וביאר, דאין משמעות הדרשה להתיר בהמה הנמצאת בתוך בהמה, אלא להתיר מי ששמו "בהמה בבהמה" דהיינו עובר, שאינו בהמה גמורה, אלא

הדרך היוזמי

מסכת חולין דף סט - דף ע

ד אלול - ה אלול התשע"א

ביאר **המהרש"א**, דהיינו דוקא כלפי האברים שיצאו, אבל כלפי המיעוט שלא יצא תליא באיבעיא **לעיל** (סח): הוציא את ידו וחתכה וחזר והוציא וכו', וכמבואר **בתוס' שם ד"ה הוציא**. ועיין **לקמן** באות ז' מה שכתבנו בשם **הרי"ט אלגאזי**.

ב **בא"ד**, ומיהו מצי יצא רובו ואילך טעון קבורה למה שיצא. ועיין **לעיל** (טט): אות כ' דבר"ן מוכח דליכא קדושה כלל.

ג **בסוה"ד**, ואמאי דמחתך נמי לא קשיא ליה היכי מטיל בו מום וכו'. הקשה **בחידושי הגרע"א**, דמשמע מדבריהם דהקשו רק לפי המקשן, אבל למאי דמשנינן דמיירי בחותך ומשליך נחא דליכא חשש מטיל מום, כיון דלא חלה עליו קדושה למפרע. וקשה, דהא איכא למיחש שיצא רובו קודם שיספיק להשליכו ולהאכילו לכלבים, ונמצא דעובר באיסור מטיל מום.

ד **גמ'**, **בעי רבא הלכו באברין אחר הרוב וכו'** כגון שיצא חציו ברוב אבר. כתב **הבעל המאור** (כד. בדפי הרי"ף), דלא שייכא האי איבעיא אלא לרבי יוחנן דאמר **לעיל** (סח): אין לידה לאיברים, אבל לרב דאמר התם יש לידה לאיברים, ועל ידי רוב האבר חשיב אף מקצתו שבפנים כילוד, פשיטא דהכא נמי חשיבא לידה. והוכיח מכאן דהלכה כרבי יוחנן. ובחידושי **הרמב"ן** כתב, דהספק בין לרב ובין לרבי יוחנן, דאף למאן דאמר אין לידה, יש לומר דהכא עדיף כיון דחציו דעובר בחוץ. ואפילו למאן דאמר יש לידה לאיברים, יש לומר דהיינו דוקא לענין שאין נקרא "בבהמה" ומיקרי "בשר בשדה", אבל לענין בכורה דתלוי בפטר רחם, הרי לא קידשוהו לא כתלי הרחם ולא אוירו, וכן כתב **בחידושי הרשב"א**.

ה **גמ'**, **הלכו באברין אחר הרוב**. פירש **רש"י בד"ה הלכו**, דנפקא מינה אי מצי לחתכו ולהשליכו לכלבים. וכן מבואר בדברי **הרמב"ן** שהובא באות הקודמת, דהנידון לגבי קדושת בכורה. ו**הרמב"ם** (בפ"ד מבכורות ה"ז) כתב, יצא חציו של עובר והוא רובו של אבר, הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה, לפיכך הבא אחריו ספק בכור. וכתב **בחידושי הגרי"ז בזבחים** (קד): דחזינן מדבריו, דלענין להתקדש בעצמו פשיטא דלא מהני, דאף דמיקרי שהוא בחוץ, לענין להתקדש בבכורה בעינן פטר רחם ממש, וזה אינו שייך לאברים, אלא לכל הבהמה. ועיין לעיל סח: אות כג.

ו **רש"י ד"ה הלכו**, **בתוה"ד**, ומשום מטיל מום בקדשים ליכא דמותר להטיל מום בבכור וכו'. כתב **המלא הרועים**, דמסתמת דבריו משמע, דאף לרב הונא דלמפרע הוא קדוש, מכל מקום שרי להטיל בו מום כל זמן שלא יצא רובו, דסוף סוף השתא לא קדיש ולא איסורא עבד. אי נמי, דרש"י פירש כן אליבא דרבה דסבר מכאן ולהבא קדוש, דהא **ברש"י ד"ה אי נימא** פירש, דסוגיין נקט כרבה ולא כרב הונא.

ז **גמ'**, **אי לימא רובו ממש עד השתא לא אשמעינן דרובו ככולו**. הקשה **המהרי"ט אלגאזי** (הלכות בכורות פ"ג, ס"ק לד), לפי סברת **הרמב"ן** ו**הרשב"א** (שהובא באות ד), דלגבי בכור דוקא יש סברא דלא מהני רוב אבר, כיון דבעינן שיתקדש ביציאתו מן הרחם, אם כן נתחדש כאן דביצא רובו אף מה שבפנים קדוש, אף שלא יצא מן הרחם, אלא מוכח דבאמת אף ביצא רובו ממש, מה שבפנים אינו קדוש. ונפקא מינה, בגוונא דחתך הרוב שיצא, והמיעוט לא יצא כלל עד ששחט האם, אם יהיה אותו מיעוט מותר בהנאה, כיון שלא יצא דרך לידה. והוכיח כן גם מדברי **הרמב"ם** (פ"ד מבכורות ה"ז). אמנם **המהרש"א** (הובא **לעיל** באות א) נקט בפשיטות דהמיעוט שבפנים נמי מתקדש ביציאת רובו.

ח **גמ'**, **כרכו בסיב מהו**. כתב **הכפות תמרים בסוכה** (לז), דאף דמין באינו מינו ודאי חוצץ, הכא יש לומר דלא בעי נגיעה בכתלי בית הרחם, וסגי במה שהוא באוירו. ואין להקשות דאם כן היינו איבעיא דרב אחא דבסמוך, בנפתחו כתלי בית הרחם, אי אויר רחם מקדש או נגיעת רחם, דיש לומר דרבה פשיטא ליה דבנפתחו קדוש מחמת אויר, כיון שאין חציצה בינו לבין דפנות הרחם, אבל הכא דאיכא דבר המפסיק גרע טפי, אף דלא בעינן נגיעה ממש. אי נמי, דרבה נמי מספקא ליה בנפתחו כתלי בית הרחם וכדבעי רב אחא בסמוך, ומאי דנקט "כרכתו בסיב" לאשמעינן רבותא, דאף דאיכא חציצה יש לומר דיתקדש מחמת האויר. ובשו"ת **אגרות משה** (יורה דעה ג, סימן קכה) כתב, דזה תמוה לומר דמיבעיא ליה שמא ליכא דין חציצה כלל בלידת בכור, דבסוגיא **דבכורות** (ט) משמע דפשיטא דאיכא דין חציצה.

הבכורה" לא קאי אלא אסיפא ד"יצא רובו". וביאר, דכיון דלא קרינא ביה "כי יולד" בכל אבר היוצא, ולכך אינו קדוש ביציאתו, לא מיקרי פטר רחם, ולהכי הבא אחריו בכור. ולא דמי ליוצא דופן דאף דאינו פטר רחם מכל מקום הבא אחריו אינו קדוש בבכורה. דהתם קדמו ולד, אבל הכא אין הראשון ולד. [אמנם עדיין צריך ביאור אמאי בחתכו והניחו פוטר הבא אחריו, אף שאינו ולד].

כב **תוס' ד"ה יצא רובו**, **בסוה"ד**, ושרי אפילו לעובדי כוכבים. ו**הרמב"ן בחידושי הרי"ן** (כה. בדפי הרי"ף) הוסיפו, דמכל מקום אסור להאכילו לכלבים אף בכהאי גוונא, מדדרשינן "ואכלת" ולא לכלביך. אמנם **בחידושי הגרע"א** הביא דמדברי **התוס' בזבחים** (עא): **ד"ה ובטריפה** דמבואר, דבגוונא דשרי להאכילו לעובדי כוכבים, שרי נמי להאכילו לכלבים.

כג **גמ'**, **למפרע קדוש**. פירש **רש"י בד"ה למפרע**, דאיגלאי מילתא דכי זבין לאו כלום זבין דאין לו חלק בו. וכתב **בחידושי מרן רי"ז הלוי** (פ"ד מבכורות ה"ו), דחזינן מדבריו דלרב הונא קדוש למפרע דהיינו חלה עליו למפרע קדושת ודיני בכורה. אמנם **הרמב"ם** פסק (שם) כרב הונא דקדוש למפרע, ומכל מקום פסק (בפ"ד מתמורה הכ"ד) דשרי להטיל מום עד שיצא רובו, ועיין **בתוס' ד"ה רב הונא**, והקשה, דלדבריהם לכאורה פסקיו סתרו אהדדי. ועל כן ביאר, דאין דעת הרמב"ם דלרב הונא קדוש למפרע בקדושת בכורה, אלא דלכולי עלמא קדושת בכורה חלה רק לאחר יציאת רובו, אבל כדי שתחול הקדושה בעינן שיהיה "פטר רחם", ובהא פליגי, דלרב הונא על כל מקצת שיצא חייל שם "פטר רחם" ומשום הכי אף שאינו קדוש, אי אפשר שיחול על "פטר רחם" שהכשר להתקדש בבכורה, מכירה. אבל לרבה לא חייל שם "פטר רחם" עד שיצא רובו, ומשום הכי חיילא מכירתו, ואינו קדוש. וכיון דלרב הונא לא חייל עליו דין קדושה, אף דמכירתו לא חלה, יכול להטיל בו מום דהא עדיין לא נתקדש. ועיין באות הבאה.

כד **גמ'**, **שם**. הקשה **החזון איש** (יורה דעה סימן ריד, סט): כיון דלרב הונא קדוש למפרע, אמאי שרי קודם יציאת רובו לחתוך ולהשליכו לכלבים, [כדלקמן ע.]. הא כשיצא רובו הוברר דקעביד איסורא אף שכבר אינו בעולם, ועיין מה שהוסיף להקשות. וכתב, דאפשר דלכולי עלמא אינו קדוש ממש למפרע, אלא היציאת רובו. אלא דלרב הונא הותחלה מצות הבכורה מיד בתחילת לידתו, ומשום הכי אינו בעלים למכור לנכרי, להפקיע מצות בכור. וכמו לענין שלוח הקן דאיתא לקמן (קלט). דבאגבה לאם ואקדשה אינו מועיל ההקדש להפקיע מצות שלוח הקן, ומשום הכי בעי לרב הונא דרך רחם בתחילת הלידה, ומכל מקום עדיין לא קדיש עד שיצא רובו, ומשום הכי רשאי להשליכו לכלבים. אבל לרבה לא חשיבא תחילת המצוה אלא ביציאת רובו. ובוזה ביאר כוונת **התוס' ד"ה רב הונא**, **בסוה"ד**, "אם לא נחלק בין מכירה לעובד כוכבים להנך", ועיין שם. ומה שהבאנו באות הקודמת מהגרי"ז [ועיין נמי **לקמן** (ע). **בתוס' ד"ה מאי**, שהקשו איך יכול לחתוך הא מטיל בו מום, ומה שתיירצו].

כה **גמ'**, **איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא הוה קדוש ומאי דובין לאו כלום זבין**. כתב **בחידושי הגרע"א**, דהיינו לענין מכירת מה שיצא כבר, אבל אם אחר שיצא שלישי מכר החלק שבפנים, שפיר חיילא מכירתו לכולי עלמא, דמה שבפנים ודאי לא מתקדש למפרע, וממילא היא שותפות נכרי וליכא קדושה אף בשליש קמא. וכן כתב **המהרי"ט אלגאזי** (בהלכות בכורות פרק ג, ס"ק לג) דבגמ' מיירי בגוונא דמכר כולו, וכיון דלא חיילא המכירה על מה שיצא, לא חיילא אחלק שבפנים, דלא חיילא לחצאין. ונלכורה לדברי **החזון איש** שהובאו באות הקודמת נראה דלא חיילא המכירה לעולם אף אם ימכור מה שבפנים, דהתחילה מצוות הבכורה ככולו. (א.ג.).

כו **רש"י ד"ה מכאן ולהבא**, משיוולד רובו או בתחילה או בסוף, משמעות דבריו, דבעינן על כל פנים שיצא רובו דרך רחם, או הראשון או האחרון, ולא סגי שהחלק המשלים לרוב יצא דרך רחם. דאם כן לא שייך לומר או בתחילה או בסוף, דלעולם הוא בהשלמת הרוב. ועיין **בחזון איש** (סימן ריד, טט): דנקט דלרבה הכל תלוי בפרק הלידה המשלים לרוב.

דף ע ע"א

א **תוס' ד"ה מאי לאו**, **בתוה"ד**, דהא ברוב מחותך נמי חשיב ליה לידה.

הדרגת היוזמי

מסכת הולין דף ע - דף עא

ה אלול - ו אלול התשע"א

חייב לנהוג בו כבוד ולקריתו רבי, וכמו ששנינו (באבות פ"ו מ"ב) כל הלומד מחברו אפילו הלכה אחת וכו'.

ב) גמ', חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה. ופירשו התוס' (נדפס לעיל ע:): ד"ה חיה, דמחמת דחיה בכלל בהמה שמענו שפיר איסור הרבעה, מיהו בלאו הכי ידעינן לה, דאפילו בעופות גמרינן הרבעה בהמתך בהמתך משבת כדאמרינן בבבא קמא (נד:). ובחידושי הרשב"א כתב אהא, דהכא אינו אלא כמונה והולך מקומות שיש בו מה שיש בו ואף דלא ילפינן זו ממשמעה של זו, אלא בכל אחת מהם רצה ליחד ענין שהאחר עמו בכללו ומשמעו. אמנם מלשון רש"י ד"ה חיה טהורה, וד"ה ה"ג, שכתב "ילפינן" משמע שלמד דמהא ילפינן להו. ועיין ברשב"א שהביא גרסת רוב הספרים "בהמה טהורה בכלל חיה טהורה לטרפה", ועיין מה שהקשה, ותיירץ נמי על פי מה שביאר לעיל.

ג) רש"י ד"ה לכדרבנן, בתוה"ד, ואידי דכתב בטמאה בבהמה משום גזרה שוה וכו'. הקשה הרשב"ש, אם כן לא לכתוב "בהמה טמאה" אלא "בהמה" סתם, ונילף גזרה שוה בהמה מבהמה. ונלכאורה כל קושייתו דוקא אם נמסר בסיני מהיכן ללמוד הגזרה שוה, דאם לא נמסרו אלא התיבות סתם, אי הוה כתיב רק "בהמה" לא ידעינן מהיכא למילף, דטובא בהמה כתיבי באורייתא. ועוד, דבקרא דפרשת צו על כרחך איצטריך למכתב "בהמה טמאה", דאי לאו הכי הוה משמע אף בנגע בבהמה בחייה, דהתם לא כתיב נבלה, ורק בקרא דויקרא דכתיב "בנבלת חיה" ונבלת בהמה" לא איצטריך למיכתב טמאה לגופיה. (א.ג.א.).

ד) תוס' ד"ה ולרבנן, בתוה"ד, אמאי איצטריך כללא דבהמה טהורה בכלל חיה טהורה. וביאר המהר"ם דלפי זה, הא דמשני "כוליה לכדרבי הוא דאתא", היינו דבאמת לא איצטריך כלל לומר דבהמה טהורה בכלל חיה טהורה, והא דאיצטריך לן למילף דבהמה בכלל חיה, היינו רק לענין בהמה טמאה דהיא בכלל חיה טמאה, ונפקא מינה לדרשה דרבי, דלהוי בהמה טהורה מיותר לגזרה שוה.

ה) תוס' ד"ה והאשה, כשלא העגיל הראש כפיקה מיירי דאי העגיל הוי טמא עד שלא יצא הולד, דתנן באהלות וכו'. אבל הרמב"ם בפירושו המשנה באהלות (פרק ז משנה ד) פירש, דהמשנה איירא לענין ספק אם יצא ראשו, אבל לא בגוונא דלא יצא ראשו כלל.

ו) גמ', כשם שטומאה בלועה אינה מטמאה. כתב הראב"ן (סימן שיג) כתב, דכשם שטומאה בלועה כמאן דליתא ואינה מטמאה עד דנפקא, כך איסור הבלוע לא אסר עד דנפיק, דהא חמץ בפסח אי מטמין ליה עבר בבל יראה, ואם הוא בלוע בקדרה מותר להשהותו. וכעין זה כתב התרומות הרש"ן (סימן קפג) בשמו. והחזון איש (כלים סימן יא ס"ק כג) כתב, דבלוע אינו בטל ממציאיותו, אלא אינו מחדש בעולם היות חדשות, שאין כניסתו כניסה ואין היסטו היסט, והלכך כשיצא הרי הוא בטומאתו. שאילו היה בטל מציאותו היה בדין שישוב לעולם בטהרה.

ז) גמ', והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה. כתב המהר"ם, דצריך לומר דהא דהצריך הכתוב טבילה לאדם האוכל, היינו באופן שהסיט הנבילה בגרונו או בפיו בשעת אכילתו, קודם שיגיע למעיו התחתונים ונעשה טומאה בלועה, דאם לא כן, לא יצטרך כלל טבילה וכיבוס בגדים באוכל נבילה, כמבואר בתוס' ד"ה מי, דבלא שהסיטו לא מיקרי משא. ועיין באות יב.

ח) גמ', אחת זו ואחת זו עד לכלב. כתבו התוס' בבכורות (כג:): ד"ה אחת, דהא דמהני מה שראוי לכלב להחשיבו אוכל, ילפינן לה מדכתיב (מלכים ב ט) "ואת איזבל יאכלו הכלבים", אלמא אכילת כלבים שמה אכילה. וכעין דמצינו בזבחים (לא.).

ט) גמ', וטומאה קלה עד לכלב. פירש רש"י בד"ה אלא לבר פרא, לטמא אדם היא קרויה נבלה וכו' אבל מכאן ואילך אין שם נבלה עליה להיות אב הטומאה אלא אוכלין ומשקין הוא דמטמא. אבל בבכורות (כג.) פירש רש"י בד"ה עד לגר, דאינה מטמאה טומאת משא, אבל מטמאה טומאת מגע [מדין נבלה]. והתוס' (שם) ד"ה טומאה כתבו, דכיון דילפינן התם (כג:) דבאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה, אין מקום לחלק בין מגע למשא. ובחידושי הרמב"ן הקשה גם לפירושו כאן, אמאי מטמאה אוכלין ומשקין, דכיון דאינה קרויה נבילה, ודאי מכל טומאה שלה נתמעטה. ועל כן פירש, דהא דקאמר

ולחכי פירש, דהכא מיירי שכרכו בסיב כדי לחממו, וכיון שמועיל לולד בטל אליו ודילמא אינו חוצץ. ולפי זה נחא הא דבעי בתר הכי בטליתו מהו, דטליתו עדיפא מסיב כיון שמחממת יותר. ומהר"י קורקוס (בפ"ד מבכורות הי"ז) כתב, דמדברי רש"י והרמב"ם נראה דלא גרסו "בטליתו מהו".

ט) רש"י ד"ה הא אפיקתיה, בסוה"ד, והיינו כרכתו. הקשה המהרורא בתרא, ודילמא בעי באם תמצוי לומר דכרכתו אינו חוצץ כיון דאורחא הוא לילד את הבהמה (וכמו שפירש רש"י בד"ה כרכתו) אכתי תיבעי בחולדה. והלב אריה כתב, דכוונת רש"י דהיינו כרכו בסיב.

י) תוס' ד"ה כרכתו, בתוה"ד, ונראה לרבינו תם כמו גירסת ר"ח כרכתו אחרת. וביארו התוס' בסוכה (לו.) ד"ה כי היכי, דמספקא ליה הכא, אי מין במינו חוצץ לכל דיני התורה, אי לאו. והתוס' בבכורות (ט.) ד"ה אמר כתבו בחד שינויא, דאחרת מיקרי אינו מינו, אבל באחיו פשיטא דלא הוי חציצה משום דהוי מין במינו. ודלא כמו שכתבו התוס' הכא בסוה"ד, דהספק גם באחיו. [ויש לעיין אם כוונתם דפשיטא דאחרת מיקרי אינו מינו, ואפילו הכי מיבעיא לן דילמא אינו חוצץ. או דזה גופא מיבעיא לן אי מיקרי מינו או לא]. ועוד כתבו באופן אחר, דדוקא משום דהוציאתו, דהיינו שסייעה אחרת בהוצאתו, מספקא ליה דילמא הוי חציצה, אבל אם לא סייעה להוציאו, פשיטא דלא הוי חציצה.

יא) גמ', אויר רחם מקדיש והאיכא או דילמא נגיעת רחם אקדשה והא ליכא. לכאורה לפי מה שכתבנו לעיל (טט:): באות כד בדעת רבה, דקדושת הבכור תליא בשם לידה שנקבע ביציאת הרוב, ועצם היציאה אינה מקדשת, לכאורה מה שייך להסתפק אי בעינן נגיעת רחם. ויש לומר דהספק דוקא אליבא דרב הונא. אמנם לפי הגירסא באיבעיא דכרכו בסיב דגרסי "רבה" תיקשי נמי, דרבה לשיטתו מאי איכפת ליה מחציצה. ועיין לעיל באות ח' מה שהבאנו בשם הכפות תמרים].

דף ע"ב

יב) רש"י ד"ה ק"ו, כלומר אפילו לרבי עקיבא דאמר לקמן (עב.) טומאה בלועה כגון עובר במעי אשה טמא. והתוס' הרא"ש כתב, דרבי עקיבא קאמר לה דוקא באדם, משום דיליף לה מקרא, וכן לא מיירי אלא בהוציא את ידו, אבל בסתם טומאה בלועה מודה שאינה מטמאה. ולכך פירש כתיורן שני בתוס' ד"ה מאי טעמא. וכתב המהר"ם, דמה דכתבו התוס' בתחילה כדברי רש"י, אף דלקמן (עב.) בד"ה גזירה כתבו דרבי עקיבא לא פליג אלא בהוציא את ידו, לא כתבו בן אלא לדרכו של רש"י.

יג) גמ', אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא. כתב התורת חיים, דהא דנקט לשון "אלא", לאו משום דבעינן למיהדר מדרשה קמייתא, דהא בסמוך מקשינן, "דרשה דרבי יצחק למה ליה", וחזינן דפשיטא לן דהך דרשה קיימא אף לרב נחמן בר יצחק. אלא משום דהשתא הדר מכל שינויי דשנינן אכולהו קושיות דהקשו אלא מעתה וכו', דאין צריך להנך שינויי כיון דאיכא להאי קרא.

יד) גמ', הולך וכל הולך לרבות פרה במעי גמל. הקשה בחידושי הרמב"ן, אי הכי נדרוש נמי הא דכתיב "בכל החיה", לרבות אף קלוט במעי פרה שיטמא, ואף שאינה הולכת על ארבע, כמו שאתה מרבה מ"כל הולך" פרה במעי גמל, אף שאינו הולך על כפיו. ותיירץ, דמהאי "כל החיה" דרשינן בתורת כהנים (ויקרא יא, כז) לרבות את הפיל, וכדפירש הראב"ד, דאיצטריך לרבותו משום שאינו הולך מעצמו עד שמוליכין אותו, וקמשמע לן דאף הוא בכלל מהלכי ארבע.

טו) רש"י ד"ה אי לאו, בתוה"ד, הא קיימא לן פרשה שנאמרה ונשנית מפני חידוש אחד נשנית. וביאר בחידושי הרמב"ן, דאף דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן, הכא מקרי לא אפשר למידרש, כיון דהוקשו טמאה וטהורה זה לזה. [ובטהורה ידעינן לטהר מכח קל וחומר].

דף עא ע"א

א) גמ', חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל. כתבו הלב אריה והמהר"ץ חיות, דאף שמעיקרא אמר "מה ישמעאל אומר בדבר זה", ולא אמר רבי ישמעאל, מאחר שלמד דרשה ד"וכי ימות" בשם רבי ישמעאל היה

הרעי. והקשה התפארת יעקב, דאם כן מאי אמרינן עיכול דלמטה רב, ופירש רש"י בד"ה עיכול, שבפה אינו מתעכל כל כך עד שיוורר למטה, דהא הכא לא מיירי באכילה, וליכא ביה עיכול כלל. ותירץ, דהא דאמרינן דלמטה עושה עיכול, היינו דכיון דבעלמא שם עושה עיכול במידי דאכילה, מקומו עדיף יותר מלמעלה. ופרכינן, הא עיקר העיכול תלוי בלמעלה, ומשני דמכל מקום עיכול דלמטה רב, וכיון דלגבי אכילה עיכול דלמטה עדיף, ממילא מהני כל בליעה דמקום זה בקל וחומר, אף כשאין שייך בו עיכול, ואינו על ידי אכילה. ועיין באות הבאה.

יז תוס' ד"ה דלמטה, דבלוע דלמטה נמי טהור כדמוכח מתניתין דעובר וכו'. הקשה התפארת יעקב, אי שייך עיכול בעובר, מאי אמרינן דנעשה העיכול על ידי מעלה, ואם לא שייך בו עיכול וכפי המסתבר שאין העובר מתעכל במעיה, אם כן היכי קאמר דלמטה עושה עיכול, דהא מקום עובר אינו עושה עיכול כלל. ותירץ, דבאמת שייך עיכול אף בעובר, והא דאמר כלום עושה עיכול דלמטה אלא על ידי מעלה, לא קאי אעובר, אלא דכיון דעיכול דאכילה נהיה על ידי מעלה, ממילא גם למעלה חשיב מקום עיכול, וליכא קל וחומר. ודחינן, דעיכול דלמטה רב, דהיינו דכיון דעיכול דאכילה נמי עיקרו למטה, ממילא שייך למיעבד קל וחומר שפיר. וכתב רש"י בד"ה **דלמטה**, דפירש דמיירי בתחב לו בבית הרעי, פליג אתוס'.

יח גמ', טומאה בלועה תנינא טהרה בלועה תנינא. הקשה בחידושי הרמב"ן, אמאי לא מייתי ממתניתין דידן דקתני דהאשה טהורה עד שיצא הולד. ותירץ, דאין הכי נמי, אלא דניחא ליה לאתווי מהאי מתניתין, דתרווייהו איתנייהו בה, טומאה בלועה, וטהרה בלועה.

יט רש"י ד"ה כי קאמר, וגבי טבעת ליכא למימר טמא את האדם במשא וכו'. והתוס' ד"ה כי הקשו, דכיון דחרב הרי הוא כחלל, ממילא אמרינן בטבעת טומאה רצוצה בוקעת ועולה, וכן מטמאה נמי במשא. ובחידושי הרמב"ן הביא דעת הרמב"ם (בפ"ה מטומאת מת ה"ג), דדין חרב הרי הוא כחלל, אינו אלא לגבי מגע, אבל אין הכלים הנוגעים במת מטמאין לא באוהל, ולא במשא. אמנם הקשה לאידך גיסא, מאי סלקא דעתיה דרבא להקשות תרווייהו תנינא, הא ודאי ליכא ראייה מהתם כלל לדין טומאה בלועה.

כ בא"ד, וטבעת טהורה נמי דתנן דלא מטמא מחמת אדם טעמא משום דמגע בית הסתרים דאדם לא מטמא. ובתוס' ד"ה כי הקשו, אמאי לא תקבל טומאה מחמת אוהל המת. ובחידושי הרמב"ן תירץ, דמציענו לומר דהאדם הוי ככלי "צמיד פתיל" דמועיל לחוץ על הבלוע בו, ודוקא לגבי אוהל מהני, ולא גבי מגע ומשא.

כא רש"י ד"ה דלמטה, בסוה"ד, לא טימאו בכניסתו במגע. כתב הרש"ש, דמוכח מדברי רש"י דהנוגע בנבילה מטמא בגדים, וכשיטתו לעיל (כט: ד"ה אינה. והרש"ש (שם) תמה עליו מדתנן בכלים (פ"א מ"ב) וחשוכי בגדים במגע. ועיין שם.

כב גמ', מיסב ואוכל בלפתן. פירש רש"י בעירובין (ד). ד"ה מיסב דכשהוא מיסב אוכל מהר יותר מאם אוכל בעמידה והולך וכו', ששוהה באכילתו יותר, וכן פירש ברש"י (שם) ד"ה ואוכלא דעל ידי שאוכל בלפתן נאכלת מהר. וכן כתב הרמב"ם בפירושו המשנה נגעים (פרק יג משנה ט), דעל ידי הלפתן נאכלת יותר מהר.

כג תוס' ד"ה למאי הלכתא, בתוה"ד, ובמסכת נגעים וכו' היה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ וטבעותיו בידו וכו' טמאות. כתב הר"ש בנגעים (פרק יג משנה י), דהיינו דוקא כשטבעותיו באצבעותיו דרך מלבוש. אבל אם הם בתוך קומצו, מסברא היה נראה דאינן מטמאין כלל כיון דקיימי בחוץ ולא שייכי גבי, אמנם כתב דבתוספתא משמע דכשהם בקומצו חמיירי טפי ומיטמאין מיד. עיין שם.

כד תוס' ד"ה בלע, בטמא טומאת מת איירי וכו' במגע ובמשא מטמא. הקשה הרש"ש, דלמא מיירי בנטמאה מטמא מת ולא ממת עצמו, ולהכי אינה מטמאה במשא.

כה תוס' ד"ה כי, בתוה"ד (בנמשך לך עב.), דאף על גב דטומאה בלועה לא מטמאה היינו טהרה בעלמא אבל טהרה הבלועה מטמאה. וצריך ביאור אמאי האדם הנושא את הטבעת הוי כטהרה בעלמא, הא חלקו הפנימי נמי

טומאה קלה, לא מיירי כלל בנבילה, אלא מיירי באוכלין, שאינן נפסלין מלקבל טומאה עד שיפסלו ממאכל הכלב. (ועיין באות הבאה). אמנם רש"י (כאן) ד"ה עד לכלב ביאר טעמו דמטמאה אוכלין ומשקין, דלא גריעא ממגע בנילה. ונאולי יש לומר דהרמב"ן מייאן בזה, משום דסבר דהווי "טומאת בית הסתרים". ואף דרבינא לקמן (עג). סבר דחבורי אוכלין כמאן דמיפירתי דמי, מכל מקום הא שאר אמוראי התם לא סברי הכי. וגם התוס' שם ד"ה חבורי כתבו, דדברי רבינא היינו דוקא בדבר העומד ליחתך. (א.ג.).

ז גמ', שם. כתב הרמב"ם (בפ"ב מטומאת אוכלין הי"ד, י"ח) דכל אוכל שאינו ראוי לאכילת אדם אינו מקבל טומאה, ודוקא אם נטמא ואחר כך נפסל מאכילת אדם, עדיין טמא עד שיפסל מאכילת כלב, או שיבש כחרס. אבל הראב"ד (בהי"ד) השיג עליו וכתב, דשיעור ראוי לאכילת כלב היינו אף לקבל טומאה, ואף שנפסל מאכילת אדם מקבל טומאה.

יא רש"י ד"ה מי לא עסקינן, בתוה"ד, הרי היא כמעוכלת לגבי לטמא. כתב בשו"ת נודע ביהודה (תנינא, יורה דעה סימן קלב), דודאי אין כוונת רש"י דמטעם עיכול הוא, דאטו שייך עיכול בטבעת, אלא דרש"י השווה דלענין טומאה, כשם שמעוכל אינו מטמא כך בלוע אינו מטמא. ועל פי זה כתב דבלוע שאני מבית הסתרים [דבעי ראוי לביאת מים], ואין צריך אפילו ראוי לביאת מים.

יב תוס' ד"ה מי, בתוה"ד, ובית הבליעה היה רחב ולא הסיטה כלל. והר"ש בזבים (פרק ה משנה ג) כתב, דמיירי שתחב לו בבית הבליעה ולא הסיטו. ולא כתב שהיה בית הבליעה רחב. והוכיח מכאן, דנושא נבילה אינו נטמא עד שיסיטה, וכן ביאר בכוונת מתניתין שם דקתני "כל הנושא ונישא על גבי הנבילה טהור חוץ מן המסיט". וכן הוכיח מדברי רש"י לעיל (כ: ד"ה מלק, שכתב "ובטומאת משא נמי אינו טמא, שלא זו עד שבלעה". ומכל מקום לגבי דינא ד"נושא משכב הזב" ודאי טמא אף שלא הסיטו כמפורש במשנה (שם). ואף דגבי תרווייהו כתיב "והנושא", שמא דהיינו משום דאחמיר רחמנא במשכב דאפילו הנוגע בו מטמא בגדים, מה שאין כן בנבילה. אמנם הרמב"ם בפירושו המשניות (שם) כתב, דאף בנבילה נטמא על ידי משא בלא היסט. וכן משמע בחיבורו (פרק א מטומאת מת ה"ו). והחזון איש (זבים סימן ד, ס"ק א) כתב בדעת התוס' בשבת (פב: ד"ה באבן, דכל שהנושא מרגיש את כובד הטומאה, מקרי משא אף לגבי נבילה.

דף עא ע"ב

יג תוס' ד"ה אטו, בתוה"ד, ואיכא למיעבד קל וחומר הכי ומה כלי חרס וכו' מציל תוכו על טהרה שבתוכו. כתב המהר"ם, דתיבת "תוכו" טעות סופר, דבאמת ילפינן תוכו באדם מגבו דכלי חרס. אבל המהרש"א מקיים הגירסא, וביאר, דכיון דבאמת גם גבו דהכלי וגם תוכו טהורים, אין הכרח לומר דהצלת הכלי היינו דוקא מחמת גבו, אלא אמרינן דלעולם תוכו הוא מציל, ולהכי שפיר ילפינן תוכו דאדם מתוכו דכלי חרס. אבל אי הוה אמרינן דרק גבו דכלי חרס מציל, לא מצינן למילף תוכו דאדם מגבו דכלי חרס. רש"י בד"ה טמאין, דקרינן בכלים והבא של הבית, אף שאין בהן מעשה ביאה ממש, כן מוכח בתוספתא נגעים (פ"ז ה"ז) דהספסל שנכנס רובו לבית המנוגע טמא, והיינו על כרחך מדין "הבא אל הבית", דאילו מדין "כל אשר בבית" אמרינן בשבועות (יז): דלא אמרינן ביה רובו ככולו עד שיכנס כולו.

יד [רש"י ד"ה טמאין], דקרינן בכלים והבא של הבית. לכאורה נראה דכוונתו, אף שנכנסו רובן ולא בעינן כולן. דהכי איתא בתוספתא דנגעים (פ"ז ה"ז) דהספסל שנכנס רובו לבית המנוגע טמא, והיינו על כרחך מדין "הבא אל הבית", דאילו מדין "כל אשר בבית" אמרינן בשבועות (יז): דלא אמרינן ביה רובו ככולו עד שיכנס כולו. (א.ג.).

טו רש"י ד"ה היה לבוש, הווי להו בגדים דידיה וכו'. ורש"י בערובין (ד): ד"ה היה לבוש פירש, דדרך לבישתן קרויין בגדיו ובטלין אצלו. וכמו שביארו התוס' בד"ה למאי דמייתו מהתורות כהנים דבהמה ונכרי לא בעי שהיה בבגדים שלבוש, כיון דאין מטמאין מכחם דלאו בני טומאה הם הווי כבגדים שעל גביו, אבל בגדים שישראל לבוש בטלים אגביה, ומכחו בא להם הטומאה, וגזרת הכתוב היא שאין לו כח לטמאם עד שישהה.

טז גמ', בלוע דלמטה מנלן. ופירש רש"י ד"ה דלמטה, דתחב לו דרך בית

המלא הרועים (שם), דרש"י הוצרך לכך, כדי לבאר אמאי לא יקבל הבשר טומאה מהאבר בשעת פרישתו, דבאותה שעה האבר טמא משום אבר מן החי, אבל קודם לחתיכתו פשיטא דלא שייך שיטמא הבשר, דאף האבר עצמו טהור הוא, ואף לרבי מאיר דמטמא האבר, היינו דוקא בשעת שחיטה עצמה דאז חל עליו דין יוצא ולא קורם לכך.

(ו) **תוס' ד"ה הוציא עובר את ידו**, דעובר שבפנים אפילו מת חשיב כחי. לכאורה משמע דאתו לפרש אמאי לא יטמא האבר בשעת פרישתו את העובר המת שבפנים מדין טומאת אוכלין. [דאם כוונתם לפרש רק אמאי אין בו טומאת נבילה, הא משנה ערוכה היא **לעיל** (ע): ולא היו צריכים להאריך כאן בטעם הדבר] ולכאורה צריך עיון, **תוס' לקמן** (קכא): **ד"ה אביו** כתבו, דאף דמפרכסת כחיה לכל דבריה, מכל מקום מטמאה טומאת אוכלין, כיון דבת אכילה היא, וחזינן דלא מהני מה שיש לו דין חי להצילו מטומאת אוכלין, והכא נמי מאי שנא. ויש ליישב על פי **הקובץ ענינים לקמן** (עה.), שהביא מה שכתבו **תוס' לקמן** (קכח). **ד"ה בהמה**, דחי אינו מטמא אף כשהוא אוכל, וביאר, דהא דמפרכסת מטמאה טומאת אוכלין, היינו משום שנעשה בה מעשה הממית, מה שאין כן התם דאיירי לענין בן פקועה חי שהותר בשחיטתו אמו. (ג.א.).

דף עב ע"ב

(ז) **מתני'**, **הרי שנולדה טרפה מן הבטן מנין**. הקשה **הראב"ה** (בסימן אלף צו) בשם אביו **רבינו יואל**, דמכל מקום היה לה שעת הכושר, דמהני לה שחיטת אמה. והוכיח מכאן, דבן תשעה חי טריפה לא מהני ליה שחיטת אמו, ואסור. וכתב, דאף דבן שמונה שרי בכהאי גוונא, היינו משום דלא שייך ביה טרפות כלל, דהא בן שמונה כמת הוא. והובאו דבריו **בהגהות אשרי** (בסימן ה). **ובהגהות ארץ צבי** (על הרא"ש) תמה אמאי יאסר משום טריפה, הא לרבנן אינו צריך שחיטה כלל, אם לא שנאמר שפוסק כרבי מאיר דאמר דבן תשעה חי אינו נותר בשחיטת אמו כלל. אמנם בדבריו מבואר דפוסק כרבנן, ומכל מקום טריפה גרע טפי. **ובתוס' הגרע"א** (פרק ד משנה ה) הקשה כקושיית רבינו יואל. ותירץ, דאם תאמר דמקרי שעת הכושר מחמת שחיטת אמו, נימא בן שמונה יוכיח, דהא אף הוא היתה לו שעת הכושר על ידי שחיטת אמו, ואפילו הכי אין שחיטתו מטהרתו מידי נבילה.

(ח) **רש"י ד"ה ומה טמאה, בתוה"ד**, או כלך לדרך זו בהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה וכו'. הקשה **התפארת יעקב**, כיון דאיכא למילף משרצים לטמא, ואיכא למילף מטרפה לטהר, נימא לחומרא מקשינן, ואמאי איצטריך עוד קרא ד"הנוגע בהם". ותירץ, דמאחר שמצינו שחיטה במין הבהמות, מסברא יש לדמות כל הבהמות זו לזו בין טהורה ובין טמאה, ולכך לא נדמהו לשרץ. ועיין באות הבאה.

(ט) **בא"ד, שם**. הקשו **המלא הרועים והתפארת יעקב**, מאי בעי במתניתין מנין לטריפה ששחיתתה מטהרתה, הא כל מאי דאיצטריך קרא לבהמה טמאה היינו כדי דלא נילף מטריפה, וכמבואר בתורת כהנים, ואם כן מהא גופא דאיצטריך קרא בטמאה, מוכח דטרפה שחיתתה מטהרתה. ותירץ התפארת יעקב, דבאמת אף בלאו דאיכא קרא לטהר טרפה הוה נקטינן מסברא לטהר בבהמה טמאה, מאחר שמצינו שנאמרה שחיטה במין הבהמות, וכמבואר באות הקודמת. [ומה דנקט התורת כהנים דנילף מטרפה, היינו לרווחא דמילתא].

(י) **בא"ד, שם**. מה טרפה שחיתתה מטהרתה אף בהמה טמאה כן וכו'. כתב **המהרש"א**, דלתנא דמתניתין דלא יליף טרפה מטמאה, הכי נמי ליכא למילף טמאה מטרפה, ותנא דתורת כהנים אויל לשיטתו בברייתא דמייתנין **לקמן** (עד). דבן שמונה חי דמי לטרפה, [והוא גם כן בתורת כהנים כדאיתא **בתוס' לקמן** (עד). **ד"ה ולהאין**], ואם כן יש ללמוד נמי טמאה מטרפה, דליכא למיפרך דטרפה יש במינו שחיטה ולכך מטהרתו שחיטתו, דהא חזינן דבן שמונה חי אף דישי במינו שחיטה, מכל מקום לא מטהרתו שחיטתו. [וכיון שכן על כרחך גזירת הכתוב היא דזו מטמאה וזו לא, ולא הוה ידיענן מהכא למילף לענין בהמה טמאה, ולהכי איצטריך קרא]. ולתנא דמתניתין צריך לומר דידעינן דשחיטת טמאה לא מהניא, מדכתיב טמאים הם לכם לגבי שרצים. [אמנם לדבריו לכאורה תמוהים דברי רש"י שהביא דרשת התורת

בלוע עם הטבעת הבלועה, דאינה מכוסה ממנו, ואף דהחלק הפנימי אינו מטמא במגע, הא מייתי התוס' בריש דבריהם דבמשא מטמאין אף בבית הסתרים אף שאינו מקום מגע, ואם כן יטמא במשא. (א.ג.). ולכאורה לפי מה שכתב **בתוספות הרא"ש**, וכן טומאה בלועה לא מטמאה טהרות דעלמא (פי' שבחוץ) וכן האדם, משום שנוגעת בסתרים ולא בגילוי, אבל טהרה הבלועה אצלה תטמא, אשמעינן רבה דלא. ולכאורה כוונתו דגבי אדם שיש לו חלק גלוי חשיב מקום הטומאה בית הסתרים, מה שאין כן הטבעת].

(כו) **בא"ד**, מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה וקאמר רחמנא דטהור אפילו לאכול בתרומה ונוגעת הטומאה שבמעיו ואסור לטמאה. הקשה **הדברי יחזקאל** (סימן א, אות טו), מהא דאיתא **בכריתות** (ז). דכהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש, כיוון דהתרומה כבר נתחללה על ידי סיכת הכהן. וכן אמרינן **ביומא** (פא.). דזר שבלע שזפין של תרומה והקיאן ובא אחר ואכלן, השני אינו חייב קרן וחומש. ופירשו שם **בתוס' ישנים** בשם **רבינו חיים כהן**, דהיינו משום שכבר נתחללה התרומה על ידי אכילת הראשון. ואף לפירושי השני שכתבו התוס' ישנים (עיין שם), לכאורה לא פליגי אלא באכילתו באיסור, אבל כשאכלו בהיתר ודאי נפקא לחולין וכההיא דכריתות גבי סך שמן תרומה, ואם כן אמאי אסור לטמאותה בתוך מעיו, הרי התרומה נתחללה קודם. ותירץ, דהתוס' יפרשו כפירוש **רבינו חננאל** ביומא שם, דמיירי בהקיאן דרך בית הרעי, וחזינן דבתחילת העיכול לא נפקא לחולין, ועל כרחך צריך לחלק בין סיכה שנגמרה כל הנאתו ולכך נפקא לחולין, מה שאין כן באכילה, דכל זמן שלא נתעכל במעיו לא נגמרה הנאתו, ולכך לא נפקא לחולין.

דף עב ע"א

(א) **גמ'**, **אמר רבה שאני עובר הואילו וסופו לצאת**. ולכאורה לדברי **התוס' בד"ה והרי**, דהא דמטהרינן לאשה, משום טומאה בלועה, אם כן למאי דמשני רבה דמחמת דסופו לצאת לא חשיב טומאה בלועה, ואמאי האשה טהורה (א.ג.). ולכאורה יש לבאר, דמה שמועיל מה שסופו לצאת היינו כיון שהחיה בחוץ ואיהו נמי לא מחשיב בלועה, הרי אין כאן טומאה בלועה, מה שאין כן לגבי האשה שמקום המגע בלועה, אם כן מה אכפת לן שהולד נחשב אינו בלועה].

(ב) **גמ'**, **לא תימא אליבא דרבי עקיבא דאמר עובר במעי אשה טמא. והתוס' בד"ה גזירה** הקשו, איך מצינו לאוקמה כרבי עקיבא, דאם כן אמאי האשה טהורה. **ובחיודושי הרמב"ן** ביאר, דהכונה דלא תימא דרבי עקיבא לא טימא לאשה כיון דטומאה בלועה היא, ורק לחיה טימא משום דהוי כשתי טבעות ובהא לא אמרינן טומאה בלועה. אבל אליבא דאמת, רבי עקיבא מטמא אף את האשה, ומתניתין דוקא כרבי ישמעאל אתיא. אי נמי, דאף אליבא דאמת רבי עקיבא מטהר האשה, משום דירך אמו הוא, ודוקא כלפי החיה יליף מקרא לטמא, ולפי זה מתניתין דברי הכל היא.

(ג) **גמ'**, **להוציא עובר במעי אשה דברי רבי ישמעאל**. והקשו **התוס' ד"ה גזירה**, הא טעמו פשוט משום דטומאה בלועה היא, ומה צריך למדרש טעמא מקרא. **ובחיודושי הרמב"ן** תירץ, דהוצרך הכתוב לאשמעינן דין טומאה בלועה אף לענין טומאת מת, דלא הוה ילפינן מת ונבילה מהדדי. אי נמי, דהוה אמינא דעובר במעי אמו לא חשיב טומאה בלועה, דהיינו רביתיה, וכמונח באינדרונא, מה שאין כן בשאר הטומאות, שהבליעה עושה עיכול. ומכל מקום בתר דמיעטיה קרא, שמע מינה דכטומאה בלועה חשיב ליה, ומשום הכי מקשינן (בריש העמוד) אמאי מטמא עובר לחיה, לדעת רבה דמטהר בשתי טבעות מדין טומאה בלועה.

(ד) **רש"י ד"ה מדאורייתא מנא ליה**, דטמא דלא ממעט ליה ממשמעותיה דעל פני השדה ואפילו לא מייתר. **ובחיודושי הרמב"ן** כתב, דאין פירושו נכון, ופירש באופן אחר, על פי מה שביאר (והובא באות הקודמת), דלרבי ישמעאל אתי קרא לאשמעינן דהכא נמי שייך דין טומאה בלועה כמו בשאר דוכתי. ולהכי מקשינן דרבי עקיבא נמי הוה ליה למידרשיה למיעוטא מהאי קרא, משום דאשכחן בשאר דוכתי דטומאה בלועה אינה מטמאה.

(ה) **רש"י ד"ה הבשר טהור**, שאין בהמה מקבלת טומאה מחיים. וכן פירש **לעיל** (סח). **ד"ה שבפנים טהור**, שמחיים לא קיבל טומאת אוכלין. וביאר

מגע בית הסתרים יטמא בהו. אבל למסקנא דסוגיין, דאמרינן דמתניתין לא מיירי בטומאת בית הסתרים כלל, לא מצינו שהחמירו חכמים בכך אף במוקדשין.

(ג) רש"י ד"ה אלא שאם נגע בו הזב, ברגלו ערום. כתב המרומי שדה, דאף דברס במגעו נמי איכא טומאת מגע, מחמת המנעל דטמא טומאת מדרס, וכמו שכתבו התוס' בד"ה טהור, מכל מקום פירש רש"י דנגע ברגלו, משום לישנא דרבי יוסי שאמר "שם נגע בן הזב", דמשמע דהטומאה מחמת מגע הזב עצמו, ולא מחמת מגע מדרס הזב.

(יד) גמ', לא שנו אלא שלשה שנחלק וכו'. הקשה התפארת יעקב, דבשלשה על שלשה נמי, כשהתחיל מעט להחלק יטמא במגע כיון שנוגעים במקום חילוקן בשעת פרישתן. אלא מוכח כדעת התוס' בד"ה אלא, דבטומאה קלה בטר טומאה חמורה אמרינן שבע לה טומאה, ולהכי כיון שעדיין לא פקע טומאת מדרס מיניה, לא חייל עליה טומאת מגע. והקשה על מה שפירש רש"י בד"ה אלא, שאם נגע הזב לאחר שדרס עליו נמי נטמא בטומאת מגע, ועיין מה שכתב בדעת רש"י. ועיין לקמן באות טז.

(טו) תוס' ד"ה טהור, בתוה"ד, דהיה שם פשוטי כלי עץ. הקשה הרש"ש, ממה נפשך, אי מיירי בראוי למדרס, הא קיימא לן בבכורות (לח.) דפשוטי כלי עץ הראויין למדרסות מקבלין טומאה, ואי מיירי באין ראוי למדרס, אם כן אפילו אם היה כלי גמור, לא היה אלא ראשון לטומאה, ולא יטמא הבגד, דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה.

(טז) תוס' ד"ה אלא. בתוה"ד, דקתני בברייתא מודה ר' יוסי בשני סדינים המקופלים. והלב אריה כתב בדעת רש"י. דבמקום שהמגע השני בא מכח אותו שם טומאה שנטמא בו מעיקרא, דהיינו שנטמא מעיקרא במדרס ואחר כך נגע במגע המדרס, ודאי אמרינן שבע לה טומאה, דאיך נוכל להוסיף בו טומאת מגע מדרס אחר ששם טומאת מדרס כבר טעון אכתפיה. ודוקא במקום שהטומאה השנית שם אחר לה, כגון הכא דמעיקרא נטמא במדרס הזב, ואחר כך במגע הזב עצמו, סבר רש"י דיכולה לחול טומאת המגע. ומכל מקום היינו דוקא להאי גיסא דלא אמרינן שבע לה טומאה, שהיא אבעיא דלא איפשיטא במנחות (כד.).

כהנים לבאר מתניתין. (א.ג.) והתפארת יעקב כתב, דלא שייך למיפרך מה לטריפה שיש במינה שחיטה תאמר בטמאה, דהא כל זמן שלא ידענו דלא מהני שחיטה בטמאה, לא שייך למימר דטמאה אין במינה שחיטה, דהא אהא אנו דנין, לומר דיהיני שחיטה בכל הבהמות. ורק במתניתין דקאי לאידך גיסא, דבעי ללמוד טרפה מטמאה, איכא למיפרך מה לטריפה שיש במינה שחיטה, ולכך נימא דהשחיטה תהני בה ולא נילף מטמאה.

(יא) גמ', אמאי טומאת בית הסתרים היא וכו' לימא רבי מאיר לטעמיה. תמה התפארת יעקב, כיון דבאמת מצינו דסבר רבי מאיר הכי, מאי סלקא דעתין להקשות, ועוד, מאי ביקשו הנך אמוראי במה שתייצו. וביאר, דקושיית הגמ' היינו מרבנן דמתניתין, דמשמע דמודו דשייך ביה קבלת טומאה, אלא דסברי דאין בו טומאת נבילה, ועלה מקשי דבשלמא רבי מאיר לטעמיה ניהא, אבל לרבנן מאי איכא למימר. ומאי דנקט "לימא רבי מאיר לטעמיה" אינו תירוץ, אלא הכל מן הקושיא. ובחידושי הרמב"ן ביאר נמי דקושיית הגמ' מכח רבנן דמתניתין, ומאי דנקט "רבי מאיר לטעמיה" היינו, דחכמים דמתניתין נמי סברי בהא כרבי מאיר, ולא היינו רבנן דפליגי אדרבי מאיר בטומאת בית הסתרים, ומשום הכי דחקינן לאוקמה אפילו כמאן דאמר טומאת בית הסתרים לא מטמאה. ועיין באות הבאה.

(יב) גמ', שם. עיין באות הקודמת. התפארת יעקב ביאר עוד באופן אחר, דסלקא דעתין דהא דאמר רבי מאיר דאיכא טומאה בבית הסתרים, היינו דוקא בבגד דהוא חיבורי אדם, אבל דבר המחובר בתולדתו, כגון אבר המחובר לבהמה, מודה דאינו מטמא. ועלה אמר לימא רבי מאיר לטעמיה וכו', דהיינו דשמא נאמר דאין חילוק, וסבר רבי מאיר דכל בית הסתרים מטמא. והנך אמוראי אתו למידיחי, דבאמת בבית הסתרים גמור מודה רבי מאיר דלא מטמא. אבל מרבנן דמתניתין לא קשיא להו, דאיכא למימר דלדידהו לא מצי האבר לטמא לבשר כלל, ומה שאמרו "הבשר מגע טרפה", הא אמרינן לקמן (עג.) דהיינו דוקא לגבי מוקדשין, ואם כן לא מיירי לענין בשר הבהמה שיטמא מהאבר, אלא לענין אם בשר אחר של מוקדשין נגע באבר. והרש"ש כתב, דמדרבנן לא קשיא, דכיון דמיירי במוקדשין, והאי טומאה חומרא דרבנן היא, איכא למימר דהחמירו חכמים במוקדשין דאף

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרה היומית" בעיון!!!

זמני השיעור בקה"ה היומית בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 – 10:30

בבית הכנסת שע"י 'קהילת אשכנז' החוב וחתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד"ח כ"פ"ט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>